

БИЛТЕН

ИСТОРИЈСКОГ
АРХИВА
БЕОГРАДА

1

Београд 2012.

Издавач

Историјски архив Београда

За издавача

Мр Драган М. Гачић

Главни и одговорни уредник

Мр Драган М. Гачић

Уредник

Олга Латинчић

Стручни консултант

Евица Мицковић

Дизајн

Ђурђија Вукотић

Препом текста

Владимир Мијатовић

Фотографије

Драго Башић

Лентура

Весна Лекић

Коректура

Ирена Колај

Драгана Митрашиновић

Штампа

Zlamen

Тираж

500

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

930.25(497.11)

БИЛТЕН Историјског архива Београда /
главни и одговорни уредник Драган М. Гачић. -
2012, бр. 1- . - Београд : Историјски
архив Београда, 2012- ([Б. м.] : Зламен). -
29 cm

ISSN 2334-6752 = Билтен Историјског архива
Београда
COBISS.SR-ID 195423244

САДРЖАЈ

02	Уводна реч
05	Додела награде „Изванредни златни беоцуг”
	Заштита архивске грађе
06	Претходна заштита архивске грађе
08	Техничка заштита архивске грађе
09	Преузимање нових фондова и збирки
	Обрада и коришћење архивске грађе
11	Сређивање и обрада фондова и збирки
13	Библиотека
15	Издавачка делатност
19	Изложбена делатност
27	Центар за информације
	Интеракција са корисницима
31	Читаоница
35	Писарница
37	Историјски архив Београда на интернету
39	Међународна сарадња и сарадња са другим институцијама
41	Медији о нама
43	Инвестиције и кадрови
	Издвајамо
47	Окружни народни одбор Округа београдског
50	БИТЕФ – истраживања
52	Дигитализација албума фотографија Добриле Главинић Кнез Милојковић
54	Приказ књиге <i>Логор Бањица – Логораши: књиге заточеника концентрационог логора Београд – Бањица (1941–1944)</i>

УВОДНА РЕЧ

У склопу своје издавачке делатности, која дуго низ година има богату традицију, одлучили смо да покренемо *Билтен Историјског архива Београда*. Идеја је да се овим путем стручна, а и шира јавност информише о раду и активностима Историјског архива Београда, да се презентују научни и стручни радови чија ће тематика бити архивистика, али да часопис буде отворен и за друге сродне области. Овакав вид информисања јавности, путем часописа, присутан је у нашој архивистици још од 1951. године, када је објављен први број часописа *Архивист* који је био орган Главног архивског савета ФНРЈ и Савеза архивских радника Југославије (последњи број тог часописа изашао је 1989. године).

Традиција објављивања стручних гласила била је прилично богата у архивском животу некадашње Југославије. Томе је допринос дао и Историјски архив Београда, који је у раздобљу од 1960. до 1962. године објавио три свеске под називом *Гласник Историјског архива Београда*. Тим поводом је у предговору прве свеске назначено „да ИАБ покреће информативну повремену публикацију која би садржавала обавештења о архивским фондовима и архивској грађи као и о изворима за историју Београда, о карактеру садржине, о њиховом стању, степену сређености, односно присутности за рад, и о раду који се у њима обавља”. Садржај ове напомене може се применити и на овај први број Билтена који је, превасходно, информативног карактера, а односи се на активности Архива од 2006. до 2011. године. Поменути период је презентира у основним цртама, а сличан приказ дат је у публикацији *Човек у времену* из 2005. године поводом обележавања шездесетогодишњице оснивања Архива.

Овом приликом није потребно посебно истицати да је проучавање историје кроз архивску грађу од великог значаја, јер као што је давно речено „у архивима се чува историјско памћење сваког народа и да је архивска грађа сваког народа сведочанство и доказ његовог идентитета и да ће она бити незаобилазан извор правног и сваког другог постојања нације и појединца”. Комплексност архивистике, нажалост, код нас не као посебне науке, изражава се и у раду сваког архива па и у Историјском архиву Београда, и то је један од разлога што смо одлучили да, као што је претходно поменуто, део тога презентујемо јавности.

Идеја је да *Билтен* у следећим бројевима више буде окренут стручним радовима, попут сегмента овог броја – *Издајамо*, да прилози буду усмерени ка тематици из прошлости како би архивски документ био што више доступан јавности, али и најновијим сазнањима и достигнућима из архивистике. Прикази који се буду објављивали у *Билтену* треба да садрже и критичке ноте, да имају осврт на проблеме и појаве, мишљења и предлоге, што би допринело мењању и унапређивању рада са архивском грађом. Часопис ће бележити и значајне јубилеје, активности и прилоге из других архива, не само из Србије, како би, и на тај начин, био доступан широј читалачкој публици и ван наше земље. Стога сматрамо да је прилика да и овај часопис, уз већ постојеће из ове области, још више окупи архивистичку и другу, превасходно научну стручну јавност, и допринесе стручним и културним интеграцијама на нашем и ширем простору.

Мр Драган М. Гачић
директор Историјског архива Београда

КУЛТУРНО - ПРОСВЕТНА ЗАЈЕДНИЦА БЕОГРАДА

ГОДИШЊА НАГРАДА
ИЗВАНРЕДНИ
ЗЛАТНИ БЕОЧУГ

Додељује се
*Историјском архиву
Београда*

за трајни допринос
култури Београда

на основу одлуке жирија
Културно - просветне заједнице Београда

Београд, *1. април 2011.* године

Председник жирија за награду
ЗЛАТНИ БЕОЧУГ

24. април 2011.

Председник Културно-просветне
заједнице Београда

Miroslav Vukobratović

ДОДЕЛА НАГРАДЕ „ИЗВАНРЕДНИ ЗЛАТНИ БЕОЧУГ”

Историјски архив Београда добитник је признања „Изванредни златни беочук”. Ово највише признање за трајни допринос култури града Историјском архиву Београда доделила је Културно-просветна заједница Београда. Награда је свечано уручена 14. априла 2011. године на Великој сцени Народног позоришта. У име колектива признање је примио мр Драган Гачић, директор Историјског архива Београда.

Добитници „Изванредног златног беочука” за 2011. годину били су и Радио-телевизија Студио Б; драмски писац и академик Душан Ковачевић; оперски уметник Душан Крнетић и композитор Зоран Христић.

Међу лауреатима јубиларне 40. награде „Златни беочук” нашли су се бројни истакнути јавни радници, врхунски стручњаци и уметници чији је дугогодишњи рад саставни део културног и јавног живота Београда.

Награда „Златни беочук” установљена је 1970. године. Додељује се као годишња награда институцијама и појединцима који својим радом и остварењима негују духовне вредности и доприносе културно-научним достигнућима, остварујући трајан допринос култури Београда.

Ђурђија Вукотић

ЗАШТИТА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

ПРЕТХОДНА ЗАШТИТА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

Историјски архив Београда своју примарну функцију, очување културних добара, обавља различитим видовима заштите архивске грађе који подразумевају претходну заштиту културног добра у настанку, превентивне мере па до оперативних техника конзервације и рестаурације.

Претходна заштита архивске грађе (и регистратурског материјала) обавља се на терену код стваралаца и ималаца документације, односно код самих правних лица. Овај вид заштите врши се кроз надзор и стручну помоћ и упутства за правилно и безбедно архивирање и одржавање документационог материјала, као и његово одабирање и евидентирање.

Претходна заштита обухвата територију града Београда, а простире се на свих 17 градских општина. На истој територији стварна надлежност се односи на сва правна лица која имају седиште у Београду осим оних који су републичког значаја.

Надзор и помоћ око заштите грађе врши се код свих делатности од управе, здравства, просвете, судства и друго, преко удружења и организација, до најразличитијих привредних субјеката у свим делатностима и без обзира на облик својине.

Архив Београда континуирано врши надзор над 2.752 регистратуре. Део њих је престао са радом по основу стечаја или ликвидације, а један део је припојен другим правним лицима. О престанку рада регистратуре и другим променама које се дешавају, обавеза је да Архив буде обавештен како би се заштитила архивска грађа и она која нема правног следбеника била допремљена на трајно чување.

Надзор у циљу заштите грађе на терену врши оспособљена служба која тренутно има четворо запослених (дуги низ година у служби је радило

само троје). За већа јавна предузећа, банке и сложене привредне системе, део послова од 2011. године обавља и руководиоца Одељења за заштиту архивске грађе. У периоду 2006–2011. године ова служба је годишње извршила надзор над 320 до 380 регистратура.

У истом периоду спровела је процедуре издвајања непотребног документационог материјала коме су истекли рокови чувања и који је припремљен за уништење у просеку у 290 до 356 фирми. Просечно се сваке године (2006–2011) овом процедуром шкартирало између 9.000 и 11.000 метара безвредног материјала.

Као знак срећености документације регистратура годишње евидентира новостворену документацију у за то предвиђен образац – архивску књигу, а по њеном попуњавању доставља копију књиге Архиву. Просечно годишње у наведеном периоду је достављено 156 књига најодговорнијих регистратура, док остале иако су извршиле упис података то учине тек приликом обиласка представника Архива.

Годишње се обрати од 60 до 100 правних лица ради добијања сагласности надлежног Архива на нормативна акта у области канцеларијског и архивског пословања. Ова акта садрже све обавезе ималаца и стваралаца архивске грађе, као и процедуре поступака са грађом и знатно олакшавају рад самих сопственика документације, а самим тим и безбеднију заштиту.

При изради нормативних аката регистратурама се пружа стручна саветодавна помоћ, као и огледни примерци нормативних аката из ове области класификованих по делатностима. Праћењем законске регулативе стручна служба Архива сачињава ове огледне примере.

У претходној деценији запажене су велике промене у структури запослених у регистратурама

са дужим веком трајања код којих је дошло до реструктурирања и рационализације. У новонасталој ситуацији укинута су радна места архивара као задужених лица за документацију, а бригу о архиви само формално преузима неко од запослених. Иста је ситуација у новоствореним фирмама у којима се често ни не зна да постоји законска обавеза и процедуре за поступање са документацијом.

У циљу едукације како менаџмента тако и извршилаца, Историјски архив Београда је, поред свакодневних инструкција и контаката са странкама, 2010. године организовао два дводневна семинара – пролећни и јесењи. Семинари су првог дана били намењени руководству са циљем да се упознају са законским прописима којима се регулишу послови везани за поступање са документацијом, затим им је предочено на који начин се израђују нормативна акта из ове области (Правилник о канцеларијском и архивском пословању и Листа категорија регистратурског материјала са роковима чувања), као и које су им обавезе око обезбеђивања услова за смештај документације, а потом и начин поступања и процедуре унутар фирме.

Други дан семинара био је посвећен извршиоцима којима су детаљно појашњене процедуре везане за канцеларијско и архивско пословање, почев од пријема поште преко писарнице до доставе у рад, архивирање завршених предмета, евидентирање у образац архивске књиге, процедуре за требовање и издавање докумената, па до припреме и спровођења излучивања.

Сва предавања и објашњења пропраћена су видео материјалима преко видео бима.

Сваког од поменутих дана предавањима је присуствовало по 100 слушаца (колики је и смештајни капацитет) а на крају свих излагања, у интерактивној комуникацији, дотакнуте су и неке шире теме и одговорено на сва постављена питања.

Олга Килибарда

ТЕХНИЧКА ЗАШТИТА АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

У лабораторији за конзервацију и рестаурацију континуирано се ради на заштити оболеле грађе према плану приоритета. Ови послови се обављају усвојеним принципима конзервације и рестаурације, ручном и машинском методом. Поред ламинирања, машинска метода рестаурације се обавља и у вакуум преси, која је погодна за мапе, плакате и велике формате.

У периоду од 2006. до 2011. године урађена је према грађе за микрофилмовање фондова Земунски магистрат и Управа града Београда. Укупно је урађено преко 250 кутија списа и 150 књига.

У 2007. години за излагање на изложби „Границе” урађена је конзервација и рестаурација 42 плана из Збирке планова и мапа.

Делимична конзервација и рестаурација урађена је и за фонд Прво певачко земунско друштво – 27 кутија списа.

За потребе Општинске управе Стара Пазова урађена је рестаурација 34 матичне књиге.

Настављена је дугогодишња сарадња са Војним музејом у оквиру које је рађена конзервација и рестаурација 60 диплома и повеља и 3 књиге из 1540. године.

Такође је урађена конзервација и делимична рестаурација четврте и осме књиге личних података притвореника концентрационог логора Бањица (укупно 798 листова). Лечење књига рађено је 2009. године приликом организовања изложбе и израде публикације *Логор Бањица – Логораши: 1941–1944*.

За Музеј рудничко-таковског краја године 2010. и 2011. урађена је конзервација и рестаурација 7 књига из 19. века.

Током 2011. године започет је и завршен рад на фонду Прво основно јавно тужилаштво за чије потребе су урађене укупно 152 књиге. Након лечења и корицења ова архивска грађа предата је на трајно чување Историјском архиву Београда.

У лабораторији Архива у просеку се ради око 7.500 листова на годишњем нивоу, што зависи од врсте грађе и њеног оштећења.

У књиговезници Архива врши се корицење и повез оштећених књига и часописа, као и рестаурација старих и ретких књига. Све књиге које се лече у радионици за конзервацију и рестаурацију предају се књиговезници на корицење у којој се, према врсти књиге, степену оштећења, старости књиге и потребама за даље коришћење, одређује материјал за повез. Просечно се годишње уради око 150 књига. Поред тога, израђују се специјалне кутије за осетљиву грађу у потребном формату, као и обичне кутије од лепенке за смештај архивске грађе и картонске фасцикле за досијеа правних лица а за потребе службе заштите грађе на терену.

Наташа Поповић
Олга Килибарда

ПРЕУЗИМАЊЕ НОВИХ ФОНДОВА И ЗБИРКИ

У периоду од 2006. закључно са 2011. годином Историјски архив Београда преузео је 225 но-вих фондова и збирки, што чини просек од скоро четрдесет фондова и збирки годишње. Доминантни су привредни фондови. Међу њима има некада великих и значајних друштвених предузећа као што су: Грађевинско предузеће „Рад“, „Југоауто“, „Београдски памучни комбинат“, „Аероинжењеринг“, „Зеленгора“ итд. Међутим, у највећем броју случајева, ради се о приватним предузећима, основаним током протекле две де-ценије, која нису издржала тржишну утакмицу, те су отишла у стечај или ликвидацију.

У овом периоду наставило се и са сукцесивним преузимањем фондова који су се још раније „уселили“ у Архив. Преузета је архива Градске општине Чукарица, овога пута до 1963. године, а њен део који се односи на пројектну документацију до 1970. године. Од Општинске управе Старог града примљена је архивска грађа све до 1979. године, а од Скупштине града Београда Записници са седница за период од 1997. до 2000. године. Из Првог основног јавног тужилаштва стигло је 469 књига за период од 1945. до 1979. године.

Започета преузимања вредних личних архива истакнутих појединаца Архив није прекидао ни у овом периоду. Допуну својих легата наставили су театролог, уметнички директор и селектор БИТЕФ-а, аутор бројних књига и преводилац Јован Ђирилов; оснивач и теоретичар сигнализма песник Мирољуб Тодоровић; Ивица Млађеновић, архитекта, публициста, идејни творац, селектор и дизајнер Београдских тријенала светске архитектуре.

Завештања вредних докумената, личних или својих предака, наставили су и други.

Небојша Попов, који је дипломирао на Правном факултету у Београду, а докторирао на Филозофском факултету у Загребу 1976. године, након што је са још седморо професора удаљен са Београдског универзитета, аутор је већег броја књига и чланака (*Друштвени сукоби – изазов социологији, Contra*

fatum итд.); оснивач УЈДИ-ја, прве демократске политичке организације у Југославији, главни уредник листа *Република*, године 2007. поклонио је Архиву документацију која се односи на период од студентских протеста 1968. године до почетка 21. века, а састоји се од исписа, рукописа, фотографија, исечака из штампе, часописа *Praxis* и 299 књига.

Стеван К. Павловић, професор историје на Лондонском универзитету, гостујући професор на многим европским универзитетима и аутор више књига, поклонио је лични фонд свог оца Косте Ст. Павловића (1905–1988). Коста Ст. Павловић, рођен у Београду, основну и средњу школу је учио у Паризу, а дипломирао је на Правном факултету у Београду. Од 1928. до 1945. године био је у дипломатској служби као шеф Кабинета председника Владе Душана Симоновића, Слободана Јовановића и Милоша Трифуновића. Од 1943. године у југословенској амбасади у Лондону је био први секретар. По завршетку рата остаје у Лондону. Након магистратуре на Кембриџу био је стални члан Факултета за савремене и средњовековне језике. Сарадник је у *Encyclopaedia Britannica*, а објавио је низ студија о југословенско-британским односима и око 750 других студија, чланака, приказа књига и превода. Оставио је богату збирку докумената коју чине писма кнеза Павла, телеграми генерала Драже Михај-

Милорад Мишковић

ловића, преписка са Слободаном Јовановићем, фотографије и велики број других драгоцених сведочанстава тог времена.

Прослављени балетски уметник Милорад Мишковић за „дом” свог легата, такође је изабрао Историјски архив Београда. Пошто је у својој осамнаестој години дошао у Париз већ са титулом солисте Београдске опере, убрзо га је и освојио. Следице су незаборавне представе широм европског континента, а потом и Америке. „Принц игре”, како су га оловљавали, био је партнер најистакнутијим балеринама, кореографима и сценографима. У пензију је отишао као виши интернационални функционер Унеска. Сада је доживотни почасни председник CID-а (Међународни савет за игру).

Тања Крагујевић, „песник и есејиста средње генерације српских писаца, аутор двадесет збирки песама и девет књига есеја посвећених најзначајнијим песницима српске и светске поетске сцене” како пише на њеном сајту, већ неколико година сукцесивно формира у Архиву Легат породице Крагујевић. Објављеним књигама, фотографијама, преписци и осталим документима њене делатности, она придодаје и документа својих родитеља. Њена мајка Лепосава Лепа, свршени студент прве генерације Високе филмске школе у Београду, радила је прво као спикер у Радио Београду, а потом у Телевизији Београд. Њен отац

Јосип Броз и Влајко Беговић

Славко Зечевић

Стеван Штица Крагујевић, готово цео радни век је провео у листу *Политика*, најпре као фоторепортер, затим шеф Фото-службе и уредник фотографије. Његов изузетно богат опус фотографија биће значајан део легата.

Професор Београдског универзитета др Борис Беговић је 2011. године предао Архиву документацију свога оца Влајка Беговића (1905–1989), учесника Шпанског грађанског рата, члана Француског покрета отпора током Другог светског рата, после којег је у Југославији био, између осталог, члан Централног комитета Савеза комуниста Југославије, посланик Савезне скупштине, директор Института за међународну политику, директор листа *Борба*. Документација садржи: његова лична документа, кореспонденцију, фотографије, чланке и радове, ордење, повеље и захвалнице.

У 2011. години у Историјски архив Београда је, захваљујући сродницима, стигла и заоставштина Славка Зечевића, дипломираног правника, секретара посланстава у Будимпешти и Отави, саветника амбасаде у Адис-Абеби и републичког секретара за унутрашње послове СР Србије.

Бранислав Вучковић

ОБРАДА И КОРИШЋЕЊЕ АРХИВСКЕ ГРАЂЕ

СРЕЂИВАЊЕ И ОБРАДА ФОНДОВА И ЗБИРКИ

У сложенем низу поступака и радњи у животном циклусу архивских докумената, а које предузимају архиви као институције суштински усмерене да омогуће заштиту и употребљивост архивске грађе савременицима и будућим поколењима, сређивање и обрада грађе свакако представља једну од најважнијих и најсложенијих карика. Од степена и квалитета сређености архивске грађе зависи и даља израда информативних средстава, а самим тим и њена употребљивост.

Још од оснивања Историјског архива Београда, на одлуку приоритета у пословима на сређивању и обради утицали су првенствено критеријуми историјске вредности фондова, како би се послови уклопили и са потребама истраживача. Тако се прво кренуло са сређивањем старијих и најважнијих фондова, попут Земунског магистрата (чија је заштита била и повод за настанак Архива 1945. године), Управе града Београда, Општине града Београда и Суда вароши Београда.

Посао на сређивању фондова подразумева да сваки документ мора бити доведен у прави поредак, тј. циљ је да се фонд доведе у ред који ће истраживачима омогућити брзо проналажење грађе у вези са одређеном темом. Уопштено, сређивање се врши по принципу провенијенције, принципу слободне провенијенције или тематски, а понекад и комбинацијом сва три облика.

Фондови и збирке Историјског архива Београда количински премашују тринаест километара архивске грађе, а својим садржајем и значајем далеко превазилазе локалне оквире и представљају непроценљив и незаобилазан материјал за проучавање прошлости, не само Београда и Србије, већ и историје овог дела Европе.

Архивска грађа која се чува у депоима Архива размештена је у неколико група према прихваћеној класификационој шеми Архивског већа. Највећи фондови, са неколико стотина метара грађе, јесу: Општина града Београда, Окружни суд за град Београд, Управа града Београда, Земунски магистрат, Котарски суд у Земуну, Трговинска комора у Београду, Скупштина града Београда, а већину фондова чини архивска грађа настала после 1945. године.

Организација и обављање послова на сређивању и обради архивске грађе условљени су различитим факторима. Поред критеријума историјске вредности, организационе структуре запослених и броја ангажованих радника на обављању ових послова, на њих утичу и разне друге околности, попут других важних послова (изложбе, приређивање публикација), преузимања нових фондова и збирки (класификација и пописивање), учешћа у међународним пројектима и сарадња са другим институцијама, или повећано интересовање за одређену врсту грађе (рад државних комисија и агенција, остваривање права грађана по питању реституције и сл). Под утицајем свих тих околности, послови на сређивању и обради појединих фондова, нарочито оних који садрже велике количине архивске грађе, или у случајевима када је регистратурско пословање стваралаца било неуједначено, без система, принципа и правила, или

где се начин евидентирања, сигнирања и архивирања предмета често мењао, могу да представљају веома сложен, исцрпљујући и дуготрајан посао.

Протеклих година настављен је рад на сређивању и обради, као и ревизији и ажурирању информативних средстава за фондове од изузетног значаја, попут Управе града Београда, Гестапоа / Заповедник полиције безбедности и службе безбедности (БДС), Земунског магистрата, Скупштине града Београда, Окружног народног одбора Округа београдског, Трговинске коморе у Београду, Породичног фонда Главинић. Поред тога, настављен је рад на фондovima народних одбора рејона града Београда, који представљају основне органе градске власти након ослобођења, све до формирања општина 1952. године.

Међу фондovima преузетим протеклих година нарочито треба истаћи интезиван наставак послова на фонду Београдског интернационалног театарског фестивала (БИТЕФ), као и на Легату Јована Тирилова. Поред тога, у протеклих пет година рађено је на обради и сређивању и других легата и личних фондова: Коста Ст. Павловић, Мирољуб Тодоровић, Иван С. Павловић, Драгослав Дража Марковић, Иво и Мима Кушанић, Петар

Боснић, породица Вељковић, Небојша Попов,
Вицко Крстуловић, Милорад Мишковић, Нада
Маринковић, Влајко Беговић, Славко Зечевић.

Од осталих фондова који су сређивани и обрађивани у Архиву треба споменути и рад на фондовима Југословенски женски савез и Одбор госпођа Књегиња Љубица, Удружење индустријалаца у Београду, Српска православна занатлијска певачка задруга у Земуну, Подунавска финансијска дирекција. Такође, рађено је сређивање и обрада Збирке фотографија, Збирке штампаних ствари, Збирке диплома, указа и постављења, затим новоформиране архивске Збирке пројектне документације и Збирке досијеа ратне сирочади.

Сви ови послови у својим различитим стадијумима, додатно су усложњени потребом и неопходношћу сарадње са Центром за информације Архива, убацивањем података о раду и аналитичком обрадом у бази података, дигитализацијом докумената, неопходношћу примене одговарајућих међународних стандарда приликом електронске обраде. Међутим, тиме се постиже далеко виши степен употребљивости информација о архивској грађи и олакшава сналажење у километрима архивских докумената.

Слободан Мандић

Из Збирке досијеа ратне сирочади

БИБЛИОТЕКА

Библиотека Историјског архива Београда спада у ред специјалних библиотека. Представља важан сегмент у научно-информативној улози установе у чијем се саставу налази. То је библиотека затвореног типа са око 35.000 библиотечких јединица. Њена делатност усмерена је, пре свега, на кориснике архивске грађе и архивисте при сређивању архивских фондова и збирки, а њени корисници су и: студенти, докторанти, истраживачи високих академских звања као и сви они којима може послужити у истраживачке сврхе. Стога, она поседује сву публикувану грађу архива у чијем је саставу; објављену грађу и публикације других архива и сродних институција; дела из националне и опште историје; књиге и часописе о културном развоју Београда, монографије о знаменитим историјским догађајима и личностима; јубиларна издања и споменице; серијске публикације и обавезну рефералну збирку.

Имајући у виду потребу читалаца и специфичности улоге ИАБ-а, Библиотека води одговарајућу набавну политику на основу које обнавља и увећава свој фондус. Главни видови набавке публикација су куповина, размена и поклон.

Када говоримо о куповини публикација, библиотекар посебну пажњу посвећује набавци нових издања, што подразумева перманентно праћење продукције књига и редовно бележење купљених публикација на годишњем нивоу. Ту је од велике користи евиденција дезидерата, тј. препоручених књига за набавку од стране стручних сарадника. Доступност праћења књижне продукције преко каталога издавачких кућа и антикварница веома је значајна библиотекарима приликом одабира публикација. Наравно, ту су електронски и штампани каталози књига као и редовни обиласци сајмова књига.

У периоду од 2006. до 2011. године основни библиотечки фонд обогаћен је делима из српске историје; делима из опште историје; политике; монографијама и хронологијама о Београду и Земуну; енциклопедијама; речницима и сл.

Куповином је, у наведеном периоду, набављено 380 публикација. Захваљујући финансијској подршци Секретаријата за културу Скупштине града Београда, која је годишње просечно износила 125.000 динара, Библиотека ИАБ-а је дошла до веома значајних издања. Највише књига купљено је из области савремене историје српског народа; затим, из области политике, архитектуре и етнологије и лексикологије. Ту су и монографије и фотомонографије о деловима Београда у одређеном хронолошком интервалу. Поред биографија о знаменитим личностима (цар Стефан Душан, краљ Петар Карађорђевић, краљ Александар Карађорђевић, Јаков Игњатовић, Светозар Марковић, Слободан Јовановић и др.), треба, свакако, издвојити пет набављених томова пројекта *Српски биографски речник*, капиталног дела српске културе у издању Матице српске. Реферална збирка је увећана куповином *Српске енциклопедије* која се бави културно-историјском баштином српског народа. Купљени су речници страних језика као и правописно-нормативни приручници. Сваке године набављане су публикације из области примене нових информатичких технологија за потребе а по препоруци Центра за информације ИАБ-а.

Највећи број књига и часописа, у наведеном периоду, Библиотека Историјског архива Београда је добила путем размене. У односу на набавку куповином, којом долазимо, углавном, до нових књижних издања, размена омогућава богаћење библиотечког фонда и стручним серијским публикацијама. У спровођењу набавне политике Библиотеке ИАБ-а постоји дугогодишња традиција сарадње и размене публикација са сродним установама попут архива, музеја, института у Београду и, шире, на територији целе Србије. Веома је важно да је књижна продукција установа културе, путем размене, увек доступна другим сродним институцијама. То говори о трајној међуинституционалној сарадњи и могућности брзе дисеминације информација.

Међународна сарадња и размена обновљена је 2009. године са око 140 послатих издања ИАБ-а иностраним институцијама. Одељење за селективну набавку Народне библиотеке Србије обавестило је Библиотеку ИАБ-а да су за наша издања биле заинтересоване: Британска библиотека, Библиотека Руске академије наука у Москви, Библиотеке Универзитета у Токију, Трсту и Калифорнији, Конгресна библиотека у Вашингтону, Руска национална библиотека у Санкт Петербургу и др.

Библиотека је путем размене дошла до великог броја стручних публикација, публиковане архивске

грађе, водича кроз фондове и збирке и периодичних издања сарађујући са Архивом Србије, Архивом Југославије, Архивом Војводине као и архивима у Панчеву, Ужицу, Ваљеву, Неготину, Чачку, Крагујевцу и другим архивима широм Србије.

Историјски часопис, Miscellanea – Мешовита грађа, Историја 20. века, Токови историје, Годишњак за друштвену историју, Војноисторијски гласник, Гласник Етнографског музеја, Наслеђе, Саопштења, Споменик само су неке од серијских публикација које путем размене добијамо од Историјског института у Београду, Института за савремену историју, Института за новију историју Србије, Удружења за друштвену историју, Војноисторијског института, Етнографског музеја, Завода за заштиту споменика културе града Београда, Српске академије наука и уметности и многих других институција.

Са музејима, такође, постоји дугогодишња сарадња а резултат су: публикације из области историје уметности и архитектуре; изложбени каталози; фотомонографије као и биографска издања познатих научника и уметника. Сталне контакте и сарадњу Библиотека ИАБ-а остварује са: Музејом града Београда, Историјским музејом Србије, Музејом позоришне уметности Србије, Музејом науке и технике као и бројним музејима у Србији.

Библиотека ИАБ-а је у периоду од 2006. до 2011. године примила доста појединачних поклона од аутора који су користили архивску грађу ИАБ-а и других дародаваца било да су то физичка или правна лица. Велики број чине јубиларна издања и монографије школа, гимназија, факултета, института, болница, позоришта и разних предузећа. Има доста књига о Београду, књига закона, књига сећања и историјске литературе. Ту су и међународни стандарди из области архивистике и библиотекарства добијени од Архива Србије, Друштва архивских радника и Народне библиотеке Србије. Овакви приручници су изузетно важни за стручну едукацију и усавршавање.

У овом периоду добили смо велики број књига у оквиру легата и личних фондова као и поклон-библиотеке. Легат Јована Ђирилова и Легат породице Крагујевић стижу сукцесивно, у више наврата, и садрже засебне библиотеке.

Године 2007. примљен је Лични фонд Небојше Попова са око 600 књига и часописа које, углавном, третирају културолошку и социолошку проблематику као и правна, политичка и филозофска питања. Поклон библиотека Андрије Крашића броји 700 библиотечких јединица и преузет

Приручник одредби и закона објављених у периоду од 1780. до 1784. за Царско-краљевске наследне земље, књига прва, штампано у Бечу 1785.

је 2009. године. Не треба изоставити поклон библиотеку Милорада Мишковића која обилује публикацијама из области балетске уметности и театрологије.

До сада је пописано око 500 књига и десетак наслова часописа који припадају Легату Јована Ђирилова што представља мањи део ове богате и разноврсне збирке. У периоду 2006–2011. године приман је Легат породице Крагујевић који, такође, садржи већи број публикација: један део су песничка остварења Тање Крагујевић; други обухвата књижевне критике и осврте на њено стваралаштво и трећи је породична библиотека поменутог легата.

Захваљујући сталном увиду у стање, приоритете и фреквентност коришћења књижног фонда као и потребе корисника, набавна политика Библиотеке ИАБ-а је, у наведеном периоду, непрекидно, била усмерена на увећавање и обнављање богатог и разноврсног фонда што јесте један од основних захтева специјалне библиотеке.

Весна Лекић

БИТЕФ: 40 година нових позоришних тенденција: документа Београдског интернационалног театарског фестивала 1967–2006

ИЗДАВАЧКА ДЕЛАТНОСТ

Издавачка делатност Историјског архива Београда стара је готово колико и сама институција. Од 1950. до данас објављено је преко 50 публикација, а највећим делом их чине збирке докумената које се чувају у депоима Архива. У периоду од краја 2005. до краја 2011. године издато је осам тематски разноликих књига и *Водич* Архива. Од тог броја, три публикације припадају серији књига *Живети у Београду I–VI* коју је Архив почео да објављује од 2003. године. Још једно капитално издање *Логор Бањица – Логораши: књиге заточеника концентрационог логора Београд – Бањица 1941–1944*, због обимности коришћеног материјала, публиковано је у два тома. За гостовања изложбе о логору на Бањици припремани су посебни каталози, о чему је више речено у делу текста који је посвећен изложбеној делатности.

Приређивачи: Олга Латинчић, Бранка Бранковић, Светлана Ацић
Уводна студија: Јован Ђирилов
(2007)

Публикација представља својеврсни омаж визији, ентузијазму, упорности, трајању, упркос много чему. Тематски је подељена тако да одражава оснивање фестивала кроз релевантна административна документа, организацију фестивала, његова радна тела, главне и пратеће манифестације, чланове организационих одбора, уметничких савета, чланове жирија и награде Битефа, кореспонденцију са значајним личностима позоришног миљеа током четири деценије постојања фестивала. Посебно су интересантни разговори са ствараоцима на округлим столовима, као нпр. Бруком, Вилсоном, Чулијем, Штајном, Љубимовим, Товстогановим, Ранконијем, Ричијем, Протовским и др, књиге утисака гостију – стваралаца и публике, као и изводи занимљивих дешавања из дневног билтена догађаја на фестивалу.

Из публикације БИТЕФ: 40 година нових позоришних тенденција

Издање је илустровано великим бројем факсимила докумената, фотографија, плаката, програма, пресклипинга. Објављен је и факсимил *Специјалне награде* Европске позоришне уније додељене Битефу 2000. године, као и сви уводи из каталога, који на најбољи начин одсликавају правце и тенденције којима се кретао Битеф током 40 година постојања. Уводну студију о Битефу и његовој улози у позоришном животу написао је Јован Ђирилов, уметнички директор Битефа од оснивања до данас.

Компјутеризација и историографија 1995–2005

Аутор: Слободан Мандић
(2008)

Монографијом су обухваћена питања везана за могућности примене савремених технолошких достигнућа у историјској науци, тренд компјутеризације науке, утицај примене информационо-комуникационих технологија на методологију историјског истраживања. Управо радом на рачунарима у оквиру методологије историјске науке ствара се посебна дисциплина која од историчара захтева проналажење и испитивање, како могућности, тако и недостатака употребе рачунара у професионалном раду.

Књига је обимом невелика, али на 150 страна текста заинтересовани за ову тему ће се сусрести са бројним информацијама и проблемима везаним за основне трендове у примени рачунара и Интернета у историографији као што су: комуникација, дигитализација архивске грађе, електронски историјски извори, технике за претраживање информација, упутство за коришћење Интернета и проблем цитирања историјских извора. У уводу је дат кратак преглед историје Интернета, као и пионирских подухвата у примени рачунара у историјској науци. Посебно је обрађено питање наставе историје и нових технологија. Књига садржи 21 илустрацију и велики број линкова ка релевантним и интересантним локацијама на Интернету, а у посебном одељку насловљеном Web адресар на крају књиге дат је и тематски преглед са кратким описом и URL адресама за даље крстарење и преглед Web-а.

Живети у Београду: документа Управе града Београда. Књ. 4, 5, 6

Приређивачи: проф. др Милан Ристовић, др Дубравка Стојановић, др Мирослав Јовановић, др Мирослав Перишић, мр Горан Милорадовић
(2006, 2007, 2008)

У свом издавачком програму Архив је од свог оснивања давао приоритет објављивању грађе важнијих фондова, како би их учинили доступним истраживачима. Серија књига под називом *Живети у Београду* настала је објављивањем грађе из фонда Управе града Београда. То је један од највећих фондова који се чува у Историјском архиву Београда, а састоји се од 390 књига и 3.182 кутије грађе, чији је обим 458,70 дужних метара. Број докумената прелази три милиона, а њихов временски распон прелази један век (1837–1944). Ови подаци, сами за себе, наговештавају о каквом је капиталном издавачком подухвату реч.

Књиге 4–6 издате су 2006–2008. године и обухватају период од 1868. до 1944. године, од убиства кнеза Михаила до краја окупације града у Другом светском рату. Теме које су издвојене покривају велики распон различитих области – политичке, друштвене, привредне, културне и војне историје. Ипак, акценат је свакако на свакодневици, на животу „обичног” човека и његовој интеракцији са градом, који се, у сваком погледу, рапидно развијао и растао. Београд је, од вароши са 15.000 становника, колико је имао 1868. године, до почетка Другог светског рата нарастао у метрополу од 320.000 житеља. Напредак квалитета живота у њему омогућиле су велике ин-

вестиције крајем XIX и почетком XX века, као што су електрификација, изградња новог водовода, железнице, телефонске и телеграфске мреже... Динамика овог раздобља, по много чему кључног у новијој историји Београда и модерне српске државе, лако се прати кроз објављена документа фонда Управе града Београда. У томе је, без сумње, највећа вредност овог издавачког пројекта, који је уједно и један од највећих подухвата те врсте у историји Архива Београда.

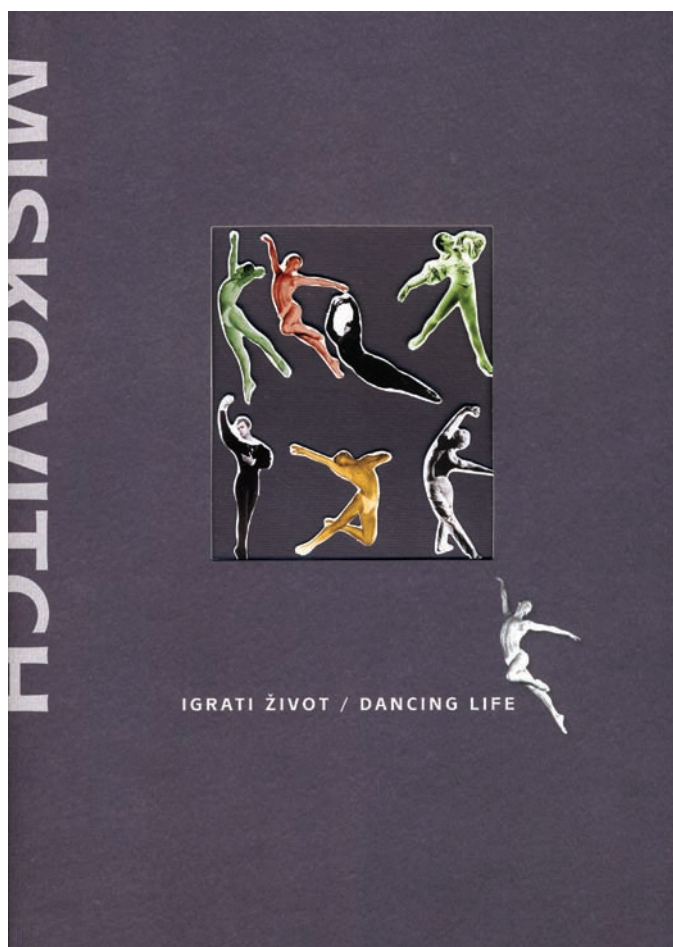
Сваку књигу серије прати исцрпан предговор, у којима су приређивачи истакли најважније одлике, процесе и догађаје у датом периоду. Приређивачи су истакнути професори историје са Филозофског факултета и историјских института, а сарадници у припреми издања стручњаци Архива. Промоције су се одржавале у априлу сваке године у Скупштини града, поводом *Дана Београда*.

Милорад Мишковић: играти живот

Приређивачи: Јован Ђирилов и Марија Јанковић (2009)

Легат Милорада Мишковића у Историјском архиву Београда формиран је до септембра 2009. године,

када је већи део богате архиве великог балетског уметника пренет из Париза у Београд. Његова бриљантна каријера укључује ангажмане у балету Champs Elysees, Интернационалном балету у Лондону, Руском балету Колонела де Базила, трупи Маркиза де Куеваса, Париском балету Ролана Петија и Француском балету Жанин Шара. Сарађивао је са највећим уметницима свога доба: Сержом Лифаром, Антоном Долином, Морисом Бежаром, Жаном Коктоом... Био је партнер великих балерина тога времена, Алисије Маркове, Ивет Шовире, Жанин Шара, Колет Маршан, Људмиле Черине, Карле Фрачи... Добитник је Октобарске награде града Београда за животно дело 1992. године, а био је и председник Интернационалног Савета за игру при UNESCO-у.

Основу монографије *Милорад Мишковић – Играти живот* чине фотографије, писма, филмови, текстови и други материјали, који су уврштени у његов архивски легат. Текстове за ову публикацију писали су Ирена Лидова, Јован Ђирилов и Марија Јанковић, а додате су и забелешке најзначајнијих уметника са којима је Мишковић сарађивао током плодне каријере. Промоција је одржана 12. априла 2009. године у Народном позоришту у Београду.

Логор Бањица – Логораши: књиге заточеника концентрационог логора Београд – Бањица: 1941–1944. Књ. 1, 2

Приређивачи: арх. саветник Евица Мицковић, арх. саветник Милена Радојчић
Уводна студија: проф. др Љубодраг Димић, проф. др Милан Ристовић
(2009)

На подручју окупираног Београда у периоду 1941–1944. постојала су четири логора. Највише писаних трагова сачувано је за логор Бањица. Логорска управа је водила евиденцију о приспелим заточеницима, о чему говоре осам сачуваних оригиналних књига са личним подацима притвореника концентрационог логора Београд-Бањица. Уписивани су подаци о заточеницима: име и презиме, занимање, датум и место рођења, име родитеља, брачно стање, адреса и место боравка, датум довођења у логор и од кога су доведени, као и њихово даље кретање. Ова „фабрика смрти” на ободу Београда примила је прве заточенике 9. јула 1941, а до расформирања, 3. октобра 1944. године, кроз њене зидине прошло је готово 30.000 људи, најразличитијих националности, занимања, старосних доба, политичких опредељења... По евиденцијама, укупно је страдало 4.286 заточеника. Бањички логор је (као и логор на Сајмишту, Топовске шупе на Аутокоманди или Милишићева циглана на Звездари), насупрот већ устаљеној пракси нациста широм Европе, био изложен погледима осталих

грађана. Овакво позиционирање имало је јасну сврху – застрашивање грађана Београда.

Архивска грађа је објављена по свим методолошким захтевима. Књигу прати научни апарат, који доприноси додатним објашњењима, детаљно истраженим и провереним кроз сачувану архивску грађу фондова Архива. Ту су и пратећи регистри, именски и географски, као и објашњења скраћеница и непознаница. Оно што издање чине посебним, јесу блокови фотографија логора, немачке окупационе и српске колаборационистичке власти, логорске управе, заточеника логора, стратишта, ексхумације жртава и њихових сахрана. Већина фотографија је први пут дата на увид јавности.

Публикација садржи уводну студију која се бави анализом идеје логора као „лабораторије тоталитарних режима” и историјским виђењем ширења логорског апарата по окупираној Србији. Дат је и статистички преглед националне, полне, старосне, социјалне и професионалне структуре заточеника.

Овако обилан материјал пружа истраживачима могућност методолошки сложенијег „читања” овог дела историје Другог светског рата на нашим просторима и њихово смештање у оквиру времена. Доступност овом историјском извору упућује и на то да се замислимо над судбинама сваке појединачне жртве једног дехуманизованог злочиначког система.

Владимир Мијатовић

ИЗЛОЖБЕНА ДЕЛАТНОСТ

У периоду од 2006. до 2011. године Историјски архив Београда приредио је осам изложби у простору сопствене Галерије; капитална поставка „Векови Београда /XVI–XX век/”, која има статус сталне изложбе, постављена је у два наврата, 2006. и 2010. године, при чему је последњи пут знатно допуњена новим садржајима. Оно што одликује изложбену делатност Архива у наведеном периоду је интензивна и разноврсна сарадња са другим институцијама културе у Београду и Србији и, што је посебно значајно, са установама из иностранства. Један од видова те сарадње је међусобно гостовање изложбених поставки, као што је то био случај са Градским архивом Будимпеште 2009. и 2010. године. Током последњих неколико година, поставке Историјског архива Београда гостовале су у Будимпешти, Горњем Милановцу, Чачку и Обреновцу. Један експонат, холограм Авалског торња, излаган је на међународној изложби у Музеју архитектуре у Франкфурту на Мајни. Још је чешћи био случај да изложбе Архива гостују у другим просторима у Београду. У скорије

време уочљива је тенденција организације великих тематских изложби у копродукцији више установа културе. Дајући пун допринос таквој сарадњи, Историјски архив Београда 2011. године остварује интензивнију изложбену делатност у гостујућим просторима него у Галерији Архива.

Архивске изложбе, за разлику од музејских, одликује, по правилу, првенствено едукативни карактер. Тако и досадашње изложбе у галерији Историјског архива Београда, иако тематски одређене, у оквиру одабране теме приказују, у ствари, развој града и српског друштва уопште, током одређеног временског периода. Циљ поставке, при том, је представљање најстаријих и најзначајнијих фондова архива, као и у издавачкој делатности, или представљање широј публици новопримљене грађе. Неретко, изложбом се обележавају годишњице и јубилеји појава и појединаца заслужних за културни живот Београда. Претходних година Историјски архив Београда редовно је својим програмима, било да су у питању изложбене поставке или објављивање архивске грађе, учествовао у најзначајнијим културним манифестацијама на нивоу града, попут *Дана Београда* у априлу и *Дана европске културне баштине* у месецу септембру.

Изложба „Један обичан дан”, отворена у априлу 2006. године, насупрот томе, имала је за циљ да представи живот такозваног „обичног човека”, оног који такође

Изложба Један обичан дан

Изложба Границе

учествује у токовима историје, али на свој тихи, анониман и неупадљив начин. Изложбу чини 25 појединачних и групних фигура, начињених по фотографијама Београђана које се чувају у збиркама и фондовима Историјског архива Београда. Фигуре су у природној величини смештене у простор архивске Галерије и обогаћене документима, фотографијама и сачуваним „ситницама које живот значе”.

„Границе”, изложба отворена у децембру исте, 2006. године, пример је поставке која има за циљ да посетиоцима представи један значајан сегмент архивске грађе – Збирку планова и мапа Историјског архива Београда. Уз помоћ сарадника дизајнера, који су годинама визуелизирали најуспешније архивске изложбе, материјал је представљен на изузетно атрактиван начин. Педесет пробраних експоната, из периода од 1521. године до средине XX века, свртаних у шест поглавља, показали су да је архивска картографска збирка вредна пажње и међу стручним круговима и институцијама специјализованим за ту врсту грађе.

Током 2006. године Историјски архив Београда излагао је део своје архивске грађе и на другим локацијама у граду: 6. априла 2006. отворена је изложба „Уметност и дух игре”, поводом 60 година стваралаштва Милорада Мишковића, у Сава центру под покровитељством Националне комисије СЦГ-

UNESCO и DCSM CID UNESCO и Скупштине града; изложба „Фернандо Арабал”, припремљена у сарадњи са Институтотом Сервантес, отворена је 4. 9. 2006, поводом одржавања јубиларног 40. БИТЕФ-а.

Наредна 2007. година, била је изузетно плодна на плану изложбене делатности. Априлске Дане Београда Архив је обележио изложбом „Нови Београд – или Сунце, простор, зеленило”, поставком која велича корбизијеовске замисли савременог града кроз нове просторе за масовно становање. Пројектна документација изабрана из фонда Општине града Београда, Техничке дирекције, представљена је на иновативан начин, кроз планове на архитектонским столовима, макете зграда које су карактеристичне за Нови Београд, представе дрвећа, Сунца и облака, Корбизијеовог човека-модула, који у простор Галерије уносе дах природе и поручују да је нови град, никао на мочвари, место хуманог живљења и хармоније човека, архитектуре и природних сила.

У септембру исте године отворена је велика изложба о БИТЕФ-у, најзначајнијем међу више фондова везаних за позоришну историју српске престонице, које је Историјски архив Београда примио у неколико последњих година. Изложба „БИТЕФ – Велике награде” посвећена је првонаграђеним представама са дотадашњих 40 фестивала ове манифестације која је већ постала историја. Поставка је обликована као

позоришна сцена. На улазу су били плакати, у центру плато са потписима главних актера, а са стране панои са фотографијама из представа.

Истог месеца Архив је имао запажене програме и на другим локацијама у Београду. Изложбом „Кућа Вељковић / Историја породице – историја Београда” укључио се у манифестацију *Дани европске културне баштине*, и то у онај њен сегмент који пропагира идеју о отварању домова старих београдских породица, чији су истакнути чланови и сами били актери српске историје, за заинтересовану ширу публику. У кући, која је проглашена за споменик културе, посетиоци су имали прилику да виде различита документа и фотографије ове угледне породице из XIX и XX века која је српском друштву дала неколико високих официра, политичара и министара. Историјски архив Београда, у сарадњи са Скупштином града Београда, приредио је *Вече-сусрет са Милорадом Мишковићем*, великим балетским уметником, кореографом, уметничким директором УНЕСКО-а, почасним председником Међународног плесног савета УНЕСКО-а и господином Дезмондом Гинесом, оснивачем Ирског џорџијанског друштва, које је одржано 10. септембра 2007. године у Свечаној сали Скупштине града Београда. Том приликом су били изложени костими

из Мишковићевих најзначајнијих улога; фотографије-постери из балетских представа, пројектован документарни филм о Мишковићу и изведена балетска нумера из представе *Лабудово језеро*.

Наредна 2008. година у галерији Историјског архива Београда протекла је у знаку обележавања јубилеја. У јуну је отворена изложба „40 година / Студентски протест 1968–2008”, на којој је изложена грађа из фондова Универзитетског комитета Савеза комуниста за Београд, Градског комитета, Окружног суда у Београду, као и из личног фонда Небојше Попова. Поставку одликује успостављено стилско јединство изложбеног простора и самих експоната. С обзиром на визуелно неатрактивну природу грађе, коју претежно чине шапирографисани и текстови откуцани на машини, новине и репродукције, архивирани предмети са партијских седница, утолико је драгоценији био дизајнерски рад на штампаном материјалу који савршено кореспондира са визуелизацијом галеријског простора. Посебном инвентивношћу одликује се водич изложбе, урађен у стилу и формату ондашње студентске штампе.

Изванредно визуелизирана изложба „Сигнализам Мирољуба Тодоровића 1968–2008”, постављена је у децембру 2008. године. Њоме се Историјски

Изложба Нови Београд – или Сунце, простор, зеленило

Изложба БИТЕФ – Велике награде

архив Београда на најлепши начин присетио јубилеја једног од својих легатора Мирољуба Тодоровића, оснивача и теоретичара сигнализма. Уметнички рад књижевника представљен је на креативан, може се рећи уметнички начин и обогаћен аутентичном музичком подлогом. Изложба је постављена као лавиринт где су била смештена документа и други материјал, а истовремено на мониторима су се емитовали радови и библиографија легатора.

У марту 2008. године у холу Историјског архива Београда одржана је *Свечана академија поводом 100 година од рођења Константина Коче Поповића* са мулти-медијалном презентацијом фотографија Константина Коче Поповића и уз учешће Кочиних сабораца, истакнутих уметника и Удружења шпанских бораца.

Изложбена делатност Историјског архива Београда у 2008. години допуњена је и поставком „Путне исправе у Србији у 19. и 20. веку”, отвореној 3. маја у Дому Народне скупштине Републике Србије, поводом доделе 204 нова пасоша Републике Србије. У организацији изложбе учествовало је више институција културе, а Архив Београда био је носилац пројекта.

Велики пројекат „Логор Бањица – Логораши”, чији је суштински циљ објављивање архивске грађе злогласног логора, а изложба тек пратећи или илустративни део, обележио је културну делатност Архива у 2009, па и у наредним годинама. Потресна изложба „Логор Бањица – Логораши” премијерно је отворена у галерији Историјског архива Београда априла 2009. године, да би у наредним годинама

њена модификована поставка гостовала у иностранству и Србији.

Ефектна и потресна поставка изложбе реализована је сведеним ликовним елементима. Од 23.637 званично евидентираних заточеника издвојена је једна жртва, која представља метафору бањичког страдања. То је др Рахела Леви Мићић, стрељана са својом четворогодишњом ћерком Вером пред крај рата 1. октобра 1944. У централном делу поставке налази се фотографија са ексхумације др Рахеле Мићић и њене ћерке Vere, извршене новембра 1944. године, у стилизованом ковчегу наткриљеном докторкином фотографијом из времена дипломирања у Прагу. Средиште изложбе са ковчегом окружено је, са свих страна, црним монументалним блоковима од пур-пене са исписаним именима логораша, односно скенираним фрагментима из логорских књига евиденције заточеника. Блок на улазу у ову симболичну гробницу исписан је именима заточеника који су стрељани.

Изложба је привукла знатну пажњу јавности, као и двотомна књига у којој је објављена прворазредна архивска грађа о заточеницима Бањичког логора. Почев од прве поставке у Београду, преживели логораши или њихови потомци показали су највеће интересовање за сваки податак о њиховим најближима који су били притвореници злогласног логора. Зато је и сама изложба прилагођавана новим околностима и новој публици приликом сваког наредног гостовања. Што се тиче простора, сваки пут је требало ову визуелно атрактивну поставку прилагодити техничким и просторним могућностима локалних галерија. Исто тако, садржај каталога и експоната сваки пут је рађен изнова да би

обухватио што више изворних података о локалном становништву. С обзиром на величину и структуру Бањичког логора, на чињеницу да су његови заточеници пристизали из свих крајева Србије, региона, па и околних земаља, архивска грађа овог логора припада историјској баштини једне шире територије и далеко превазилази границе града Београда где се логор налазио.

Прво гостовање изложбе „Логор Бањица – Логораши” реализовано је у марту 2010. године у оквиру вишегодишње сарадње Историјског архива Београда и Градског архива Будимпеште. Представљању у Мађарској претходило је, септембра 2009. године, гостовање студиозне и богате поставке „Неоренесансна архитектура у Будимпешти” мађарског престоничког архива.

Гостовања по Србији изложба „Логор Бањица – Логораши” започиње новембра 2010. године у Горњем Милановцу. У сарадњи са Музејом рудничко-таковског краја настала је не само успела поставка изложбе, него и студиозно урађен каталог који, осим података о заточеницима из општине Горњи Милановац, садржи и уводну реч издавача, студију о архивској грађи концентрационог логора Бањица, статистички преглед података о логорашима, попис каталогских јединица и научни апарат у виду пописа скраћеница, извора и литературе, као и избор илустрација.

Најрепрезентативнију поставку изложба о логору Бањица имала је у Чачку, августа 2011. године. Постављена је у реномираној Галерији „Надежда Петровић”, а каталог, заједничко издање Међуопштинског историјског архива Чачак и Историјског архива Београда, штампан је у квалитетној техници и већем обиму од претходног, самим тим што је обухватио већу територију и већи број заточеника (*Логор Бањица 1941–1944: заточеници са подручја Чачка и Лучана*). Посебан сегмент изложбе чине изложена документа и други експонати везани за живот и страдања заточеника – логораша са подручја данашњих општина Чачак и Лучани, пажљиво изабраних из архивских фондова Историјског архива Београда и Међуопштинског историјског архива Чачак.

Октобра 2009. године један експонат са изложбе Историјског архива Београда „Светло и тама / виртуелни Београд XIX и XX века” одржане 2004. године, холограм старог Авалског торња, чији се оригинални технички пројекат чува у Архиву, излаган је на изложби у Музеју архитектуре у Франкфурту на Мајни (Немачка) под називом *TV TOWERS – 8,559 Meters of Politics and Architecture*.

У мају 2010. године, јубиларном изложбом поводом 50 година рада, Архив се одужио још једном од својих легатора – архитекти Ивици Млађеновићу. Три

Изложба Кућа Вељковић / Историја породице – историја Београда

Александар Обреновић,
будући краљ Србије.

Aleksandar Obrenović,
the king to be of Serbia

Краљица Наталија
Обреновић, Бијаритз 1900.

The Serbian queen
Natalija Obrenović,
Biarritz 1900

Марија Кристина,
шпанска краљица мајка.

Maria Christina,
the queen mother of Spain

Венчање Људмиле и Војислава Вељковића
Wedding of Ljudmila and Vojislav Veljković

Катарина Вељковић, ћерка Војислава
и Људмиле Вељковић, Рипанз 1944.
Katarina Veljković, daughter of Vojislav
and Ljudmila Veljković, Ripanj, Serbia, 1944

Мула Исмаил позива кнезове из Параћина, Ражња и
Алексинач да хитно дођу и са собом повећу пет до десет
момака. 18/30. јануар 1833.
Mullah Ismail summons the princes from Paraćin,
Ražanj and Aleksinac to urgently arrive to his place
together with five to ten young men each. 18/30 January 1833

*Изложба Сигнализам Милољуба Тодоровића
1968–2008*

сегмента изложбе представили су Млађеновићево плодно стваралаштво из области теорије архитектуре; организације девет светских тријеналних изложби; сопствених реализованих и нерализованих пројеката. Изложба је отворена у делимично реконструисаном простору Галерије и реализована сопственим средствима и знањима запослених радника Архива, почев од одабира експоната и писања пратећих легенди, до дизајнирања штампаног материјала. Ово је прва поставка од оснивања Галерије Историјског архива Београда која је реализована на тај начин, без улагања знатних материјалних средстава и ангажовања спољних сарадника дизајнера.

Октобра 2010. године у холу Историјског архива Београда представљена је поставка „Гробнице, стратишта и логори”, Републичке организације породица заробљених и погинулих бораца Републике Српске о страдању Срба у грађанском рату у БиХ од 1992. до 1995. године.

У априлу 2011. је у Палати Србија, у организацији Одбора ветерана-градитеља Новог Београда, приређена обимна и веома посећена изложба „Омладинске радне акције 1941–1981”. Септембра исте године у згради Библиотеке „Влада Аксентијевић” у Обреновцу постављена је изложба „Константин Коча Поповић – из легата Историјског архива Београда”.

Изложба Путне исправе у Србији у 19. и 20. веку

Поред гостовања изложбе о логору Бањица у Чачку, изложбену делатност архива током 2011. године карактерише и приказивање грађе из фондова Историјског архива Београда на престижним изложбама у граду:

1. „Антифашизам – историјски избор: Србија 27. марта 1941.” у Архиву Србије 27. марта 2011. године (заједничка реализација 26 националних установа науке, културе и уметности).
2. „Сви екстреми Битефа” у Музеју позоришне уметности Србије 14. септембра 2011. године (одабране фотографије из 25 екстремних представа фонда БИТЕФ Историјског архива Београда).
3. „No Pasaran” у Архиву Србије 19. октобра 2011. Изложба је посвећена обележавању 75-годишњице избијања Шпанског грађанског рата и учешћу наших сународника у њему.
4. „90 година Поштанске штедионице” у хотелу Москва 24. октобра 2011.

Изложбе су, свакако, најбоља прилика за отварање Архива ка јавности – преко посетилаца или медија који извештавају о овим догађањима. За скоро десет година постојања, Галерија Историјског архива Београда стекла је своју одану публику, почев од суседа из новобеоградских блокова, школске деце свих узраста која долазе у организоване обиласке, преко сарадника Архива, истраживача, новинара, до ширег круга заинтересованих посетилаца који за актуелна догађања у Архиву сазнају путем медија. Извештај о посећености Галерије саставни је део годишњег извештаја.

Изложба Логор Бањица – заточеници са подручја Чачка и Лучана

*Са отварања изложбе 50 година стваралаштва
архитекте Ивице Млађеновића*

Са отварања изложбе Омладинске радне акције 1941–1981

штаја о раду Архива. У просеку, сваку нашу изложбу обиђе око 1.000 посетилаца. Поједине поставке упадљиво се издвајају по броју посетилаца, а током претходних шест година то су, свакако, изложбе „БИТЕФ – Велике награде”, „Векови Београда /XVI–XX век/” и „Логор Бањица – Логораши”. Број посетилаца изложби Историјског архива Београда знатно увећавају сви они који су део архивског блага видели на другим локацијама у граду или ван Београда.

Историјски архив Београда посебно негује сарадњу са школским установама, које привлачи едукативни карактер изложби. Стална поставка, „Векови Београда /XVI–XX век/”, посебно је погодна за организоване посете школске деце, па и држање часова историје у простору Галерије. Изложба приказује преображај Београда од једне оријенталне турске вароши до модерне европске престонице. Архивски фондови, богати грађом из XIX и XX века, одлично

илуструју тај полет Београда и Србије од почетака стицања независности 1830. године до тегобног XX века, „века масовног страдања”. Специфична историја Београда, као града израслог на раскрсници путева и цивилизација, на месту њиховог сукобљавања и прожимања – овде се може сагледати кроз заиста разноврсне и богате трагове прошлости.

Током 2010. године, када је изложба „Векови Београда” постављена у допуњеном и реконструисаном облику, сарадњом са Градским секретаријатом за образовање као и нашим позивима, привукли смо велики број основних и средњих школа. Што је посебно значајно, изложбу је видела и цела генерација бруцоша Филозофског факултета, Одељења за историју, који су у Архиву, традиционално, обавили и своју архивску праксу.

ЦЕНТАР ЗА ИНФОРМАЦИЈЕ

Центар за информације је најмлађа организациона јединица Историјског архива Београда. Формиран је 2003. године са приоритетним задатком да постави основе информационог система заснованог на постојећим радним процесима и међународним архивским и ИСО стандардима који регулишу ову делатност. Један од задатака Центра је и да прати и примењује стандарде Међународног архивског савета (МАС); препоруке Европске комисије за заштиту и чување података (ЕСРА); прати развој софтвера и води рачуна о набавци лиценцих софтвера значајних за делатност Архива; води рачуна о набавци и одржавању информатичке опреме као и о њеном редовном сервисирању. У оквиру Центра 2006–2011. године обављали су се и послови међународне сарадње.

Архитектура информационог система названог *Јанус*, који сопственим снагама развија Центар за информације у сарадњи са одговарајућим службама Архива, омогућава формирање богате библиотеке електронских информативних средстава.

То је остварење визије формирања модерног и функционалног система који аутоматизује радне процесе у Архиву и побољшава ефикасност служби за рад са корисницима. Наравно да је то замашан и комплексан задатак који ће трајати годинама али је крајњи циљ информатички уређен Архив, који брзо пружа тражену информацију како корисницима у Архиву тако и on-line.

Специфични квалитети *Јануса* су:

- једноставна регистрација и додела права корисника
- висока сигурност приступа систему и потпуна контрола уноса, измене, брисања и власништва записа
- специфичне статистике
- интеграција са актуелном интернет презентацијом Архива

ISAD(G)	NAZIV ELEMENTA OPISA	SADRŽAJ
3.1.1	SIGNATURA:	IAB - ZF A-1-0015 Kutija/Inv.broj: 1/274
3.1.2	NAZIV:	TERAZIJE
3.1.3	VREME NASTANKA GRADE:	[Око 1939. године] TIP: FOTOGRAFIJA
3.1.4	NIVO OPISA:	☐ FOND (fonds) ☐ PODFOND (subfonds) ☐ GRUPA (series) ☐ PODGRUPA (subseries) ☐ PREDMET / DOSIJE / FASCIKLA (file) ☐ DOKUMENT / KOMAD (item)
3.1.5	KOLIČINA / NOSAČ ZAPISA:	1 фотографија Fotografija
3.2.1	NAZIV STVARAOCA:	M. Јовановић
3.2.4	NAČIN PREUZIMANJA / PREDAJE:	Преснимљено из Музеја града Београда. Наручбина од Милошевић Жике, фотографа, Молерова број 6.
3.3.1	OKVIR I SADRŽAJ:	Теразије са водоскоком и Палатом Албаније у изградњи. На снимку су пролазници, аутобус и аутомобил.
3.4.2	USLOVI OBJAVLJIVANJA / UMNOŽAVANJA:	
3.4.3	JEZIK / PISMO:	srpski
3.4.4	FIZIČKE OSOBINE / TEHNIČKI ZAHTEVI:	110mm bela fotografija
3.5.1	POSTOJANJE / MESTO ČUVANJA ORIGINALA:	
3.5.2	POSTOJANJE / MESTO ČUVANJA KOPIJE:	
3.5.3	SRODNE JEDINICE OPISA:	
3.6.1	NAPOMENA:	
3.7.1	OPIS URADIO:	
3.7.3	DATUM IZRADE OPISA:	
A-10	DOKUMENT U ELEKTRONSKOJ FORMI:	
B	DODATNI ELEMENTI ZA OPIS FOTOGRAFIJE	
	TEMA: A - Objekti	

NOSAČ ZAPISA: Fotografija
 Oznaka fajla (DVD-broj): 01165 - 20015

- трослојна интранет архитектура
- прилагодљивост система новим "лаким" клијентима, стандардима и оперативним системима
- потпуна примена UNICODE стандарда итд.

У периоду 2006–2011. године интензивно се радило на доради и проширивању информативних средстава (дигитализовање постојећих евиденција и убацивање у базе података), као и на изради нових и доради постојећих програмских модула. Резултат је низ комплетираних база података као што је база пројектне документације која броји 64.346 уноса и доступна је корисницима у on-line режиму.

Омогућене су ефикасне и претраживе евиденције како о архивској грађи која је похрањена у Депоу Архива тако и о архивској грађи и документарном материјалу који настаје и чува се ван Архива.

Апликације информационог система тренутно чини пет основних модула:

- *Рад са странкама*: евиденција странака и врста захтева, динамика решавања захтева, задужени службеник на обради захтева, статистика према врсти захтева, датуму и др.

- *Читаоница*: евиденција истраживача, дневних посета, истраживачких тема, грађе коју су потраживали за коришћење и задужења реверсима
- *Депо*: попис фондова и збирки са категоризацијом и улазни инвентар са топографским показивачем у Депоу
- *Спољна служба*: евиденција регистратура (подаци о регистратури, променама, обавезним правним актима које регистратура израђује и подноси Архиву), записници о стручном надзору, сагласности на листу категорија, записници о излучивању, решења, записници о преузимању и план обилазака регистратура
- *Фондови*: примењено решење обраде архивске грађе, засновано на међународном архивском стандарду ИСАД(г) и стручни алат архивистима за израду архивских описа од нивоа фонда до нивоа документа

У систему је могуће претражити преко 40.000 записа на разним нивоима обраде по ИСАД(г) моделу, као и преко 100.000 осталих записа из евиденција насталих разним алатима пре 2003. године који су интегрисани у базу података, што чини преко 150.000 записа.

The screenshot shows the website of the Istorijiski arhiv Beograda. The header includes the site name in Cyrillic and navigation links. A sidebar on the left lists various sections like 'Фондови' (Fonds) and 'Публикације' (Publications). The main content area displays search results for a specific record, including a photograph of a woman. The record details are as follows:

- [повратак]**
- [1119] PORODIČNI FOND GLAVINIĆ**
- Сигнатура:** IAB-1119-K 46 3. 1. 163
- Ниво:** документ
- Наслов:** ДОБРИЧА ГЛАВИНИЋ
- Количина:** 1 фотографија
- Velicina:** Nosač:
- Настанак:** 1933 - 1934.
- Додатак:** **Fotografija - 01119-3014**
- Садржај:** 163. 161. **Добрича** Главни преко радија, 17. 04. 1933. «Књегиња Љубица» на друштву «Књегиња Љубица»

Below the text is a black and white portrait photograph of a woman with short, wavy hair, wearing a dark top. The website footer includes logos for UNESCO and the International Council on Archives.

Центар је опремљен са три скенерска уређаја па је протеклих година радио на дигитализацији најважнијих докумената из фондова и збирки Архива, ради њихове заштите и презентовања у изложбеним и издавачким подухватима.

Једна од последњих надоградњи информационог система представља импортовање дигиталних копија докумената који допуњују стандардизовани архивски опис. На тај начин архивистички обрађен и у циљу заштите скениран архивски документ постаје доступан и садржајно и визуелно. Интеграција са интернет презентацијом Архива омогућава и on-line приказ оваквих докумената што је значајан корак ка промоцији архивских докумената као јавне архивске грађе, а самим тим и архива као државне и културне институције.

Након што је обезбедио Интернет домен (www.arhiv-beograda.org), 18. априла 2007, Центар је званично промовисао Интернет презентацију Историјског архива Београда током отварања изложбе „Нови Београд – или Сунце, простор, зеленило”. Презентација је урађена сопственим капацитетима и редовно се ажурира у складу са потребама. Историјски архив Београда има и своју facebook страницу која се такође свакодневно ажурира.

Информациони систем Историјског архива Београда је у функцији 24 сата, 365 дана у години. Свакодневно му активно приступа 45 радних станица. До сада је импортовано преко 600.000

словова података, а у систем је интегрисано или је у припреми за интеграцију преко 10.000 скенираних докумената.

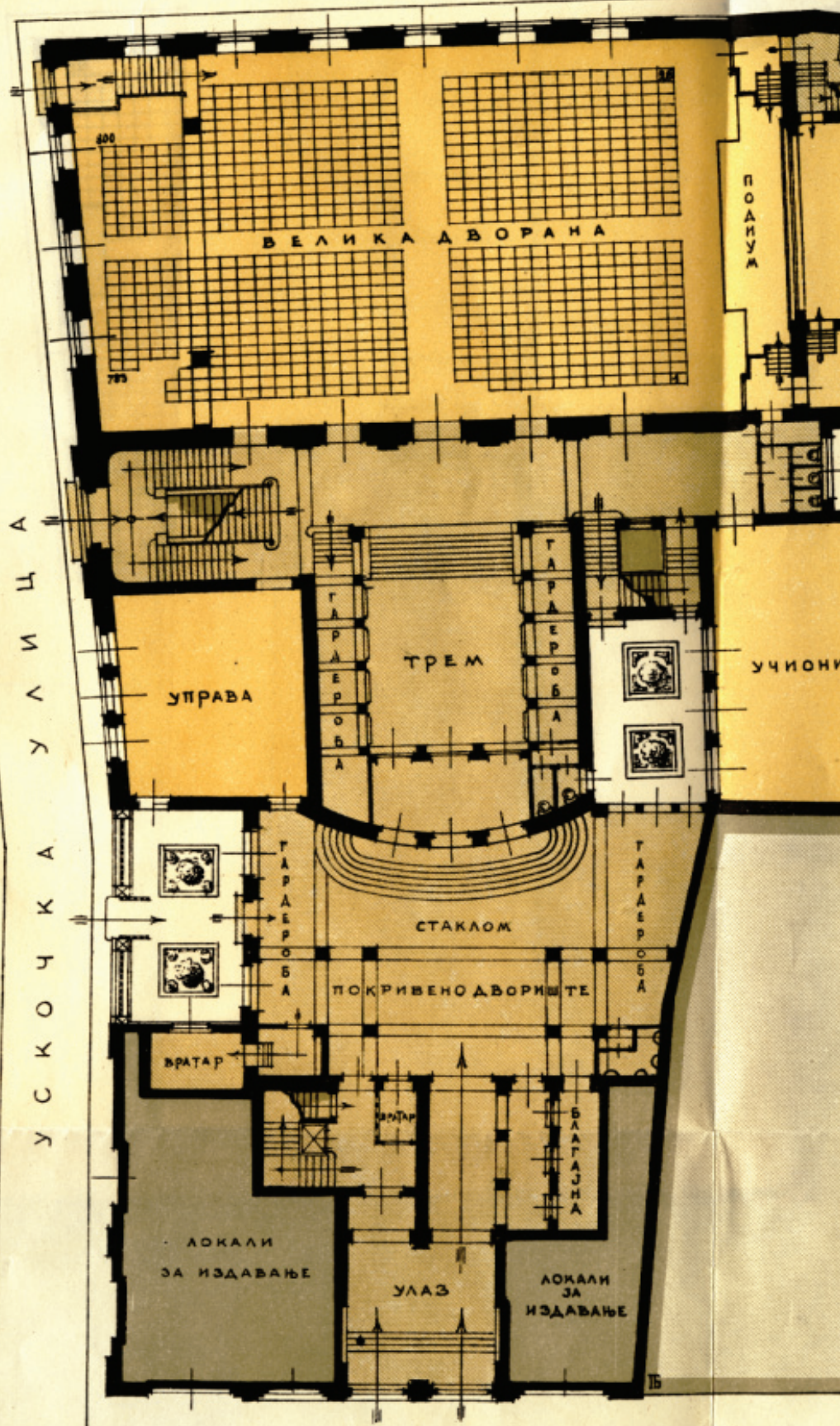
Свакодневно се врши ажурирање седамдесетак табела у три базе података кроз пет основних и двадесетак помоћних програмских модула.

За рад Центра неопходно је стално усавршавање и сагледавање нових праваца и метода за обраду и презентацију изворне архивске грађе у виртуелном простору, па Архив активно учествује на свим скуповима са том проблематиком и успоставља сарадњу са другим институцијама. Између осталог, 2011. године Историјски архив Београда се укључио у пројекат ГИС Београда (БЕОГИС) који је покренут на иницијативу Градске управе града Београда, односно Секретаријата за имовинско-правне послове и на првој седници, одржаној 2. и 3. новембра 2011. године, представио информационе ресурсе које поседује.

У будућности Информациони систем *Јанус* ће се свакако мењати и трансформисати у складу са очекиваним развојем информатичких технологија. Данас је поменути информациони систем незаменљив извор података о архивској грађи како за запослене у Архиву тако и за бројне кориснике.

Јелена Николић

Н О В А У Л И Ц А

К Р А Љ Е В Т Р Г
Б Р . 5

ИНТЕРАКЦИЈА СА КОРИСНИЦИМА

ЧИТАОНИЦА

Архиви су међународно признати као саставни део културне баштине сваке националне заједнице, али се њихов статус разликује од статуса већине носилаца националне културне имовине. Читаоница архива који, не само да су меморија једног народа, релевантан историјски извор, него су истовремено институције које, поседујући незаменљиве правне документе, чувају права влада, јавних служби и грађана који су их створили, место је у којој се архивска грађа даје на коришћење чиме садржаји докумената губе особину анонимности и постају информација од значаја.

Развојем архивске делатности, унапређена је и услуга Архива, као сервиса грађана. Архив је отворен за прве истраживаче 1949. године у скученом простору у улици Змај Јовиној 1, делећи га са Библиотеком и Музејом. Први истраживач био је Ђуро Гавела, управник Музеја Вука и Доситеја. Проучавао је архивску грађу везану за ова два српска великана у две просторије које су биле резервисане за истраживања, у којима су биле смештене и архивалије, али се уједно одвијао и рад на њиховом сређивању и обради.

Данас, 63 године касније, рад читаонице регулисан је *Правилником о условима, начину и поступку коришћења архивске грађе и регистратурског материјала* (усвојен на V седници УО ИАБ од 27. IX 2005.) док се евиденција посета води у електронском облику и база података пружа статистичке податке о броју дневних посета читаоници, пријава корисника архивске грађе на дневном, месечном и годишњем нивоу, са основним информацијама о посетиоцима и истраживачким темама.

Истраживања се врше у циљу израде академских мастер и докторских, специјалистичких и стручних радова; монографија, биографија; прикупљања историјских података у циљу обogaћивања изложбених колекција; вршења

антропогеографских и генеалогских истраживања; проучавања урбаних и руралних утицаја у Београду; историје медицине и заразних болести; миграција становништва у XX веку, радничког покрета; положаја жена у Другом светском рату; израде родослова; компаративне анализе стамбеног фонда Београда; студије о идеолошким и политичким питањима; реконструкције и изградње јавних објеката; споменика културе и привремених насеља као и регулисања имовинско-правних питања.

Посетиоци читаонице и микрофилмске лабораторије претражују архивске фондове користећи информативна средства Архива, сумарне и аналитичке инвентаре, пописе фондова, регистре архивске грађе и обавештајна средства у електронском облику, чији подаци олакшавају њихов рад.

Најкоришћеније публикације Историјског архива Београда јесу: *Водич Историјског архива Београда*, Београд, 1984; Бранко Перуничкић, *Београдски суд 1819–1839*, Београд, 1964; Богдан Луцић, *Зборник грађе за историју револуционарног радничког покрета у Београду 1918–1920*, Београд, 1973; Андрија Раденић, *Прогони политичких противника у режиму Александра Обреновића 1893–1903*, Београд, 1973.

Међу публикацијама Архива тражена су и новија издања: *Живети у Београду 1837–1940, књ. 1–6*, Београд, 2003–2008; *Логор Бањица – логораши, 1941–1944*, Београд, 2009; каталог сталне изложбене поставке Архива *Векови Београда /XVI–XX век/*, Београд, 2003; *Модерна српска држава: хронологија 1804–2004*, Београд, 2004; Слободан Мандић, *Компјутеризација и историографија 1995–2005*, Београд, 2008, као и стручна литература библиотечког фонда. Међу њима најтраженија литература корисника читаонице, архивиста и посетилаца јесте она која обрађује теме из области Другог светског рата на тлу бивше Југославије; организације државне управе у првим послератним годинама; радничког покрета; историје Београда у 19. и 20. веку; живота значајних личности са некадашњих југословенских простора као и монографије о културно-историјским споменицима нашег града, институцијама културе и уметности; студије из области историје и теорије архитектуре, стамбене и пејзажне архитектуре, урбанизма и урбаног дизајна. Требало би поменути и бројне водиче кроз фондове и

збирке, као и каталоге изложби архива у Србији, који упућују истраживаче и дају им могућност да своје истраживање обогате садржајима архивске грађе која се чува ван Историјског архива Београда.

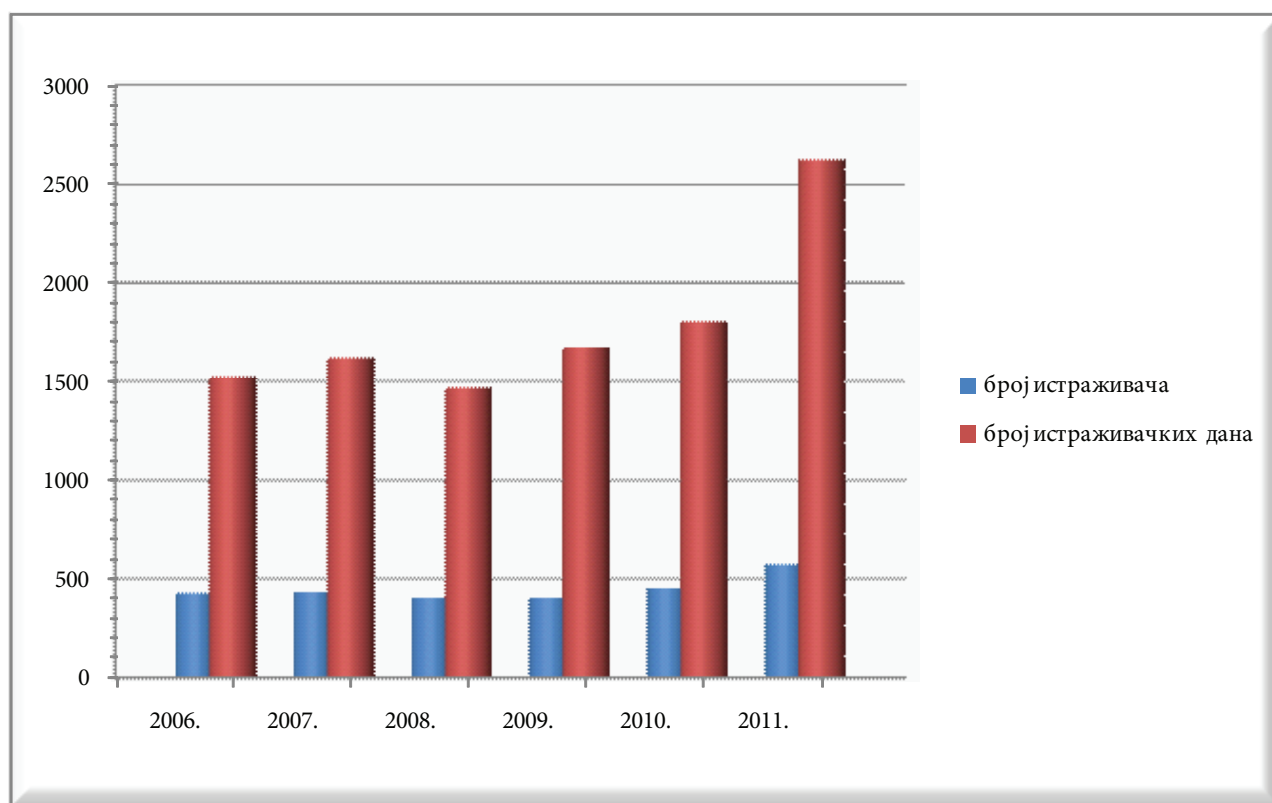
Најчешће коришћени фондови у периоду од 2006. до 2011. године јесу: Општина града Београда (1839–1944), Управа града Београда (1839–1944), Котарски суд Земун (1872–1944), IV Општински суд, Окружни суд за град Београд (1841–1944), Народни одбори рејона (I–X) града Београда (1945–1952), Скупштина града Београда (1944–), Скупштина општине Нови Београд (1952–), Скупштина општине Земун (1944–), Збирка црквених матичних књига, Збирка мемоарске грађе, Збирка фотографија, Легат Константина Коче Поповића и Лепосаве Лепе Перовић као и Легат Благоја Нешковића.

Незаобилазно је поменути најзанимљивије теме о којима су писали истраживачи читаонице и међу њима: Подземни пролази на Теразијама; Картографи XIX и XX века; Анализа београдског стана почетком XX века; Друштвена еманципација партизанки у Србији (1943–1955); Шематизам црквене и световне власти у Угарској; Руске избеглице у Краљевини СХС; Модерна архитектура Београда 1918–1941; Судбина југословенских дипломата-логораша; *Intellectuals and Communist Party 1918–1954*; *Image and Power of the Government in Serbian Visual Culture of the XX century*.

Публиковани радови истраживача бројни су и користан су извор за даља истраживања корисника читаонице. Није могуће поменути све публикације објављене у периоду од 2005. до 2011. године у чијој су изради консултовани садржаји фондова Архива, али бисмо радо поменули следеће: Мирјана Ротер Благојевић, *Стамбена архитектура Београда у 19. и почетком 20. века*, Београд, 2006; Милан Кољанин, *Јевреји и антисемитизам у Краљевини Југославији 1918–1941*, Београд, 2008; Наташа Милићевић, *Југословенска власт и српско грађанство: 1944–1950*, Београд, 2009; Слободан Селинић, *Југословенско-чехословачки односи (1945–1955)*, Београд, 2010; Гордана Кораћ, *Земунска породица Спирта*, Београд, 2010; Бранислав Божовић, *Управа и управници града Београда 1839–1944*, Београд, 2011; Љиљана Благојевић, *Нови Београд-оспорени модернизам*, Београд, 2011; Душан Чкребић, *Коча Поповић: дубока људска тајна: филозоф, војсковођа, државник*, Београд, 2011.

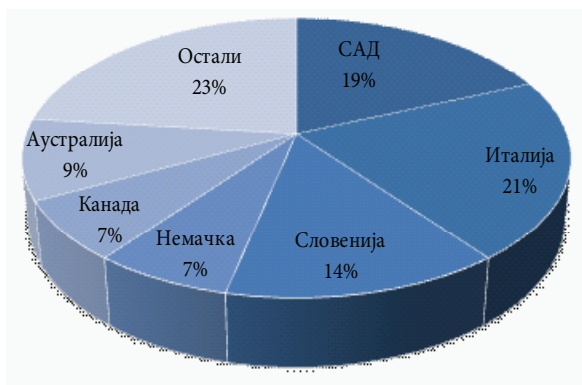
Статистички преглед посета за период 2006–2011.

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Број истраживача	425	431	400	403	450	570
Број истраживачких дана	1527	1620	1469	1670	1802	2626

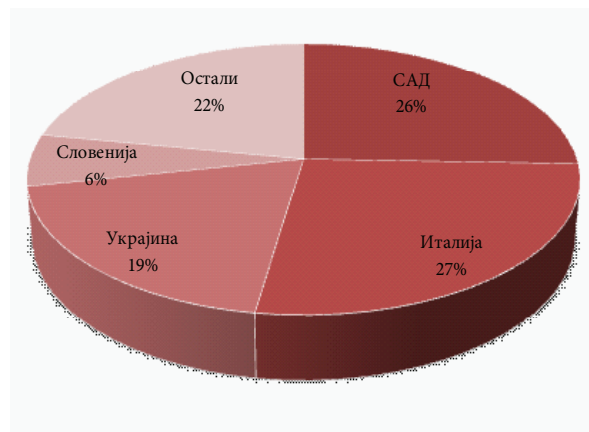

	2006.	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Домаћи истраживачи	416	422	406	389	438	551
Страни истраживачи	9	9	4	14	12	20

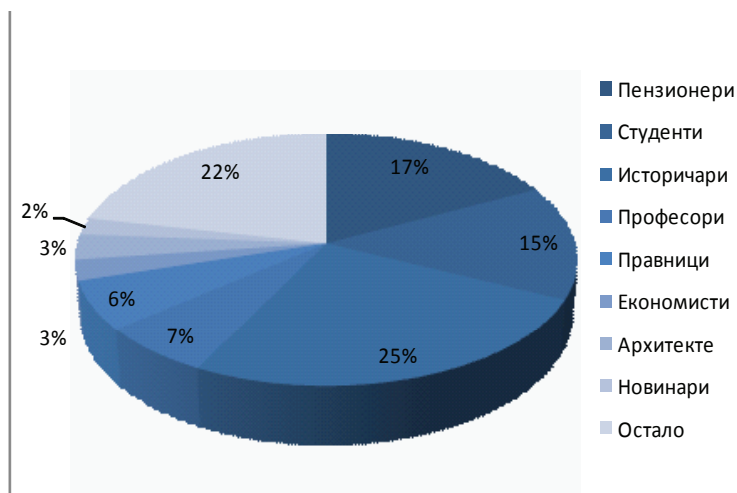
Преглед страних корисника за период 2006–2011.

Преглед дневних посета страних корисника за период 2006–2011.

Преглед истраживача по занимањима за период 2006–2011.

На месечном нивоу (пример из децембра месеца 2011) читаоницу посети 214 корисника, претражи се 271 инвентарна јединица из архивских фондова, збирки и легата уз 240 пријава боравка Картоотеке грађана пријављених у Београду и Земуну (1928–1944) фонда Управа града Београда, 14 ролни микрофилмованих фондова и 22 јединице библиотечног фонда.

Ирена Колај
Драгана Митрашиновић

ПИСАРНИЦА

Осим читаонице Историјског архива Београда, коју посећују студенти, постдипломци, архитекте, историчари и историчари уметности, културни посленици и љубитељи историје, велики број, првенствено грађана наше престонице, али и оних из унутрашњости, долазе и у писарницу Архива.

Служба писарнице им омогућава да реше своје тренутне захтеве.

Историјски архив Београда поседује пројекте објеката сазиданих на територији Београда у периоду од 1920. године па све до 1970. године, а када је у питању општина Нови Београд до 1994. године. Управо ова врста документације је једна од најтраженијих. Из разноразних практичних разлога (легализација, надоградња, реконструкција, пренамена итд.) странке имају потребу да стекну увид у пројекат, да одређене његове делове, а понекад и комплетан пројекат, копирају. Копије им се оверавају и тиме се потврђује верност оригиналу.

У протеклих шест година странкама је дато на увид 14.978 пројеката.

Преглед издатих пројеката по годинама

Година	Број издатих пројеката
2006.	2.396
2007.	2.815
2008.	2.780
2009.	2.896
2010.	1.989
2011.	2.102

Нажалост, поред задовољства што смо нашим суграђанима омогућили да један од својих проблема реше, постоји и друга страна медаље, она лоша... Ова изузетно значајна архивска грађа, која је својеврсно сведочанство о ширењу и развоју нашег главног града, на овај начин се хаба.

Озолид, на којем се у 90% случајева цртежи налазе, проласком кроз фотокопир апарат се оштећује, а слике полако почињу да бледе.

Документација правних субјеката који су отишли у стечај, ликвидацију или су се угасили на неки други начин и немају правног наследника, било да су у питању привредна предузећа, здравствене, спортске, просветне или установе неког другог типа, по сили закона доспевају у Архив.

Некада запослени, да би остварили своја права на пензију, подносе захтеве за уверења о свом стажу и просеку примања. То у њихово име често ради и Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање. Ово је, уз пројекте, најтраженија документација у Архиву. У последњих шест година службеници Архива су издали странкама 11.752 уверења из области радних односа.

Преглед издатих уверења по годинама

Година	Број издатих уверења
2006.	1.401
2007.	1.827
2008.	1.467
2009.	1.826
2010.	2.426
2011.	2.805

У назначеном периоду Историјски архив Београда се суочио са још једним појачаним интересовањем грађана. Наиме, 2005. године изашао је Закон о

пријављивању и евидентирању одузете имовине (*Службени гласник РС* 45/2005), а 2011. године и Закон о враћању одузете имовине и обештећењу (*Службени гласник РС* 72/2011). Објављивање ових закона резултовало је приливом великог броја захтева за издавање копија решења о одузетој имовини. Срећом, новонасталу ситуацију Архив је дочекао спремно. Сачињена је електронска база подака за архивску грађу која се односи на национализацију, експропријацију и конфискацију имовине грађана, извршене након Другог светског рата. Највећи притисак Архив је издржао непосредно после објављивања првог од ова два Закона. Потом је, постепено, број заинтересованих за ову тематику опадао, да би у 2011. години опет почео да расте. Закључно са поменутом годином одговорено је на преко хиљаду захтева странака.

Преглед истражених захтева по годинама

Година	Број истражених захтева
2006.	707
2007.	193
2008.	87
2009.	62
2010.	49
2011.	123

Поред напред наведених, архивисти и архивски помоћници из писарнице су успешно решавали и остале захтеве бројних посетилаца: издавали су преписе сведочанстава и диплома, копије картона житеља Београда, копије разних уговора, разнолике потврде са подацима црпним из богате архивске грађе. Укупно је за ових шест година обрађено преко 30.000 захтева странака.

ИСТОРИЈСКИ АРХИВ БЕОГРАДА НА ИНТЕРНЕТУ

Революционарне промене узроковане експанзивним развојем информационо-комуникационих технологија с краја XX века темељно су преобразиле готово све области људског деловања и увеле човечанство у нови миленијум, у којем се промене не доживљавају више као ванредно стање, већ пре као део свакодневице. Тренд свеобухватне информатизације одражава се у великој мери и на рад архива, библиотека и музеја, пре свега у склопу многобројних пројеката дигитализације. Такође, као посебан, а уједно и један од највидљивијих сегмената утицаја све убрзанијег технолошког развоја на архивску делатност, свакако представља и излазак архива у непрегледни и сталнорастући јавни виртуелни простор путем интернет презентација, заступљености у онлајн издањима медија, или путем социјалних мрежа и других „Web 2.0” сервиса.

Активностима усмереним на дигитализацију архивске грађе и својим присуством на „светској мрежи” Историјски архив Београда новим средствима технолошког напретка заправо наставља да врши послове који су увек били на суштинској листи приоритета деловања сваког архива у свету, а то су: заштита архивске грађе коју чувају и остваривање могућности да та архивска грађа, као и информације о њој, буду доступни што ширем кругу људи. Томе би требало додати и обавезу сваког архива да популарише свој рад и знања о прошлости коју поседује, а за шта су се нови медији показали као посебно погодно средство.

Интернет презентација Историјског архива Београда <www.arhiv-beograda.org> је свој web живот започела априла 2007. и од тада се редовно ажурира у складу са програмским активностима Архива. Сајт је двојезичан са ћириличном и латиничном верзијом и верзијом на енглеском језику која је активна од 2008. године.

На сајту је 480 страница српског текста и 109 страница енглеског издања.

Постојећи web hosting сајта је на windows платформи, који подразумева 2.000 мб простора, неограни-

чен број поддомена, неограничен фтп приступ као и неограничен број мејл адреса што је задовољило потребе за даљим развијањем и допуном сајта.

Истовремено Архив је претплаћен на два провајдера чиме је омогућен flat режим рада у интернет окружењу 24 часа дневно за све запослене.

Од 2011. године појачан је upload тако да корисници преко сајта могу у реалном времену претражити наше базе података и online се информисати о грађи која је аналитички обрађена у информационом систему Архива, а омогућена је и претрага пројектне документације. Годишње се бележи преко 3.000 приступа претрази база података преко сајта Архива.

Како тренутно програмско решење не задовољава потребе Архива за даљом модернизацијом web услуга, у плану је израда новог унапређеног интернет издања, са применом потпуног контакт менаџмент система, интерактивним садржајима, регистрацијом корисника, побољшаном комуникацијом са корисницима итд.

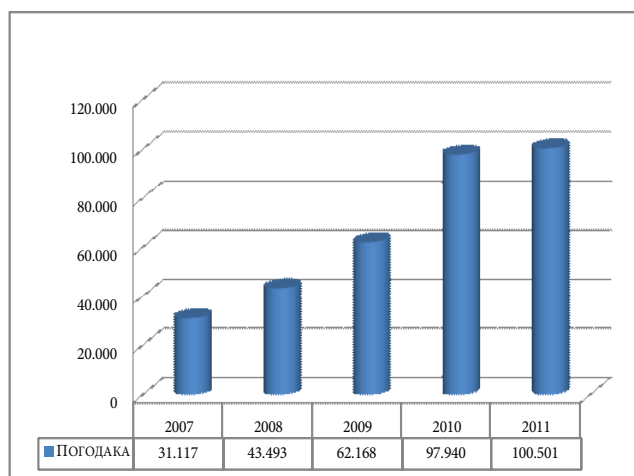

Тренд убрзаног развоја савременог света под утицајем нових технологија и померање граница експлоатације интернета појавом нових web-апликација узроковали су да се и сама природа нових медија непрестано мења. Нове тенденције добиле су и свој одговарајући израз у кованици „Web 2.0”, а суштински помак огледа се у повећаној

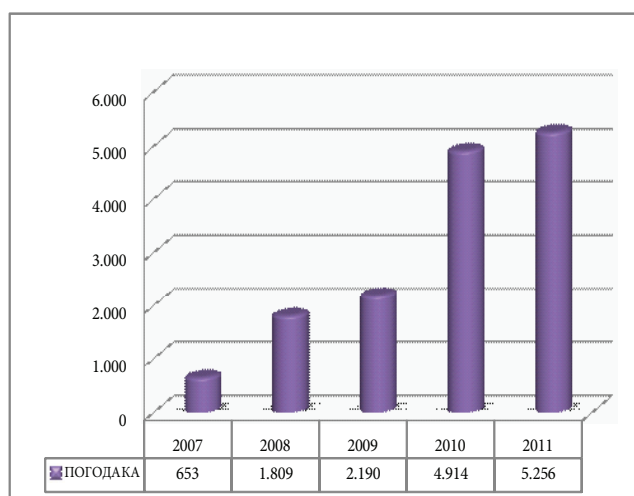

Преглед посећености сајта 2007–2011.

Статистика по броју погодака
мај 2007–мај 2011.

Статистика по броју посета
мај 2007–мај 2011.

интерактивности и могућности учествовања у креирању садржаја и од стране корисника информација и презентованих садржаја.

Увиђајући да нови интернет сервиси, попут друштвених мрежа, представљају потенцијално веома значајно средство за повећање присутности у јавном простору и промоцију своје делатности, Историјски архив Београда је од јануара 2011. године у виртуелном простору присутан и преко фејсбук странице. Важно је напоменути да је и овај вид ширења активности архива у савременом окружењу пажљиво унапред размотрен, пре свега узимајући у обзир теоријске поставке овог вида делатности од стране архивиста из технолошки напреднијих земаља, попут радова америчке архивисткиње Кејт Тимер (Kate Theimer), а услед непостојања таквих презентација од стране архивских установа у нашој земљи.

Фејсбук презентацију архива одржава неколико запослених, а ту се на свакодневном нивоу објављују различите информације и занимљивости из прошлости, највише везане за Београд и архивску грађу која се у Архиву чува. Овај вид презентације архива показао се као веома прикладан и успешан. Поред свакодневног повећања виртуелног аудиторијума и анимирања публике кроз објављивање старих фотографија, података о архивским фондовима, грађи и издањима, рубрике Догодило се на данашњи дан, текућим активностима и др, за очекивати је да ће на овај начин промовисана архивска делатност и богати фондови нашег архива заинтересовати шири круг људи, нарочито млађих генерација, и побудити у њима радозналост за коришћењем архивске грађе, али и свест о значају и неопходности њеног чувања.

Слободан Мандић

МЕЂУНАРОДНА САРАДЊА И САРАДЊА СА ДРУГИМ ИНСТИТУЦИЈАМА

Веома важно подручје сарадње са другим институцијама и активности из области међународне сарадње у периоду 2006–2011. године Историјски архив Београда обављао је у неколико различитих праваца.

На првом месту треба поменути бројне међународне конференције, радионице и скупове на којима су представници Архива узимали учешћа. Сваки од таквих догађаја представљао је прилику за упознавање са савременим архивистичким токовима, размену искустава, представљање богатства архивске грађе и нашег културног наслеђа, рада и ширење видокруга, нарочито у погледу све убрзаније примене нових технологија у раду архива у свету. У том смислу посебно је обрађана пажња на конференције и скупове који су проблематизовали теме као што су дигитализација информација и архивске грађе, израда нових информативних средстава, те питања везана за електронску документацију.

Из широког спектра активности на међународном плану поменимо учешће представника Архива на III Европској конференцији о EAD, EAC, METS међународним стандардима за дигиталне архиве, која се одржала у Берлину, априла 2007. године, затим у раду 40. Међународне конференције Округлог стола Међународног архивског савета (у оквиру циклуса посвећеног архивима, различитостима и глобализацији) под називом *Сарадњом до заштите различитих културних добара* одржаној у Канади (Квебек) 2007. године, конференцију *Катастарске карте и мапе у Централној Европи* у Архиву Будимпеште 2010. године, или учествовање на конференцији *Проблеми и перспективе дигитализације* у Софији 2011. године. Годину дана раније, децембра 2010. године Историјски архив Београда је и формално постао члан Ц категорије Међународног архивског савета (МАС).

Исто тако, важно је истаћи учешће архивских стручњака ИАБ у раду многобројних стручних тела, курсева, саветовања, школа, радионица, како код нас, тако и у иностранству. Издвојимо учешће начелнице Центра за информације у раду Јесе-

ње архивистичке школе у организацији Интернационалног института за архивске студије, Трст–Марибор, у својству координатора Радионице која се бавила израдом вишејезичног термилошког речника. Тај речник је данас свима доступан на сајту овог Института.

Нарочито добру сарадњу архив је остварио са Градским архивом Будимпеште. Педесет архивиста овог архива посетили су ИАБ 2006. године, а октобра 2008. године са будимпештанским архивом потписан је и Споразум о сарадњи, који је дефинисао облике и садржај сарадње која ће се остваривати у наредном петогодишњем периоду. На основу овог Споразума у Историјском архиву Београда је 2009. године гостовала изложба „Неоренесансна архитектура у Будимпешти“, а следеће године у Будимпешти је изложбом „Логор Бањица – логораши 1941–1944“ представљен рад и архивска грађа нашег архива.

На Саветовању *Међународни стандарди и њихова примена у архивистици*, а које је организовало Друштво архивиста Србије поводом 14. децембра, Дана архива у Србији, представници Историјског архива Београда говорили су о примени ISAD(G)-а, општег међународног стандарда за опис архивске грађе, кроз електронске базе података у ИАБ-у. У другом излагању присутни су упознати са стандар-

Са конференције Катастарске карте и мапе у Централној Европи (Будимпешта 2010)

Отварање изложбе Логор Бањица – Логораши у Будимпешти

дом SRPS ISO 15489 и његовим значајем за ствараоце и имаоце архивске и документарне грађе, односно за запослене у спољним службама архива.

Регионалну сарадњу са сродним институцијама из окружења Архив је обављао и на плану представљања и промовисања рада и постигнућа других установа. Тако је 2009. године у просторијама Архива одржана промоција архивског информационог система Републике Хрватске *Архинет* и Историјског архива Београда *Јанус*, а под покровитељством Министарства културе Републике Србије.

На стручном скупу *Обреновићи у музејским и другим збиркама Србије*, у организацији Музеја рудничко-таковског краја, октобра 2011, Архив је био представљен тематским водичем кроз своје фондове и збирке.

Поред контаката базираних на присуству и учешћу на стручним скуповима у земљи и иностранству, као и учестале комуникације са другим архивским установама у земљи, Архив је остварио и богату интерсекторску сарадњу са разним институцијама попут факултета, школа, научних института, библиотеке, музеја, фондација, удружења, а Архив су често посећивали и истакнути појединци из света културе, уметности, науке, представници дипломатског кора.

У сарадњи са Одељењем за историју Филозофског факултета у Београду сваке године у Архиву се организује пракса студентима прве године, који се осим упознавања са радом и организацијом Архива, обучавају за позив историчара радећи на оригиналној архивској грађи и стицањем почетних вештина у на-

чинима коришћења архивске грађе за историјска истраживања. Сарадња са Математичким институтом САНУ на питањима дигитализације културне баштине односно дигитализације архивске грађе, поред осталог, резултирала је и редовним учешћем радника Архива на конференцијама у организацији Националног центра за дигитализацију.

Представници Историјског архива Београда редовно учествују и у раду државних и владиних агенција, група и служби, попут Радне групе Министарства културе за израду Закона о архивској грађи и архивској служби Републике, или Радне групе за коментар Закона о електронском документу.

Међу разним другим институцијама и установама са којима је Архив остварио сарадњу поменимо још и сарадњу са: Институтом за стандардизацију Републике Србије, Заводом за информатику града Београда, Туристичком организацијом Београда, часописом *Наслеђе*, Историјским музејом Србије, Музејом рудничко-таковског краја, Радио Београдом.

Свим овим подручјима деловања, као и актуелним плановима на пољу међународне сарадње и сарадње са другим институцијама, Архив наставља да одржава углед високог ранга на културној и научној мапи, не само града Београда и Србије, већ и у ширим оквирима.

Слободан Мандић

МЕДИЈИ О НАМА

Рад Историјског архива Београда у периоду 2006–2011. године обележило је мноштво културних догађаја који су изазвали велико интересовање стручне и шире јавности, самим тим и медија, који већ годинама уназад редовно и исцрпно извештавају о делатности Архива.

Атрактивне изложбене поставке и изложбени простор, промоције књига, свечане академије и сусрети које Архив организује у циљу промоције и информисања јавности о богатству архивске грађе коју чува у својим депоима, као и посете овим догађајима од стране еминентних личности савременог културног миљеа Београда и шире, добили су запажено место у најпрестижнијим електронским и штампаним медијима, што је резултирало и бројним прилозима са водећим местом у културним рубрикама.

Међу изложбама које су обележиле овај период рада у Архиву, посебну медијску пажњу изазвале су поставке: „Границе”; „Нови Београд или Сунце, простор, зеленило”; „БИТЕФ – велике награде”; „Сигнализам Мирољуба Тодоровића 1968–2008”; „40 година : студентски протест 1969–2008”; затим поставка „Логор Бањица – Логораши, која је у гостовала у Будимпешти, и у допуњеном издању, у Музеју рудничко-таковског краја у Горњем Милановцу и уметничкој Галерији „Надежда Петровић” у Чачку, као и изложба „Педесет година стваралаштва архитекте Ивице Млађеновића”. Рад Архива обележила је и сарадња са сродним институцијама када су поставке реализоване и у другим атрактивним просторима попут репрезентативног простора Палате Србије где је, у сарадњи са Историјским музејом Србије поводом јубилеја изградње Новог Београда, представљена изложба „Омладинске радне акције 1941–1981”; а са Библиотеком „Влада Аксентијевић” из Обреновца изложба „Константин Коча Поповић – из легата Историјског архива Београда”.

Водеће новинске агенције Танјуг, Бета и Фонет редовно су преносиле информације везане за све ове догађаје. Са подједнаком заинтересованошћу припремани су и прилози који су постављани на веб сајтове јавних сервиса, попут сајта Беоинфо, сајта градске општине Новог Београда као и Туристичке организа-

ције Београда и других, који су редовно објављивали и програме манифестација у оквиру кога су најављивана и учешћа Историјског архива Београда.

Штампани медији су, такође, за ову прилику одвајали простор у својим културним рубрикама. Посебно се истичу дневни листови *Политика* (са недељним додацима *Магазин*, *Моја кућа*, *Културни додатак*), затим дневне новине *Данас*, *Блиц*, *Вечерње новости*, *Прес*. Радио и телевизије, попут Радио-Београда 202, РТС-а, Студија Б и Б92, су у терминима који се односе на културна збивања, најављивали догађаје које је организовао Историјски архив Београда, а неретко и у ударним терминима вечерњих вести, као и у јутарњим и поподневним програмима.

Рад Историјског архива Београда обележило је и редовно учествовање у водећим културним манифестацијама међу којима посебно место заузимају *Дани Београда* и *Дани европске културне баштине*, којима је Архив допринео поставкама својих изложби – „Један обичан дан”; „Кућа Вељковић: историја породице – историја Београда”; „Логор Бањица”, коју је пратило и двотомно издање књига архивске грађе; као и промоцијама књига – шестотомним издањем серије *Живети у Београду*, чије су се промоције готово традиционално одржавале у оквиру *Дана Београда* на Свечаној седници Скупштине града и о којој су медији извештавали с посебном пажњом; затим и издања *БИТЕФ: 40 година нових позоришних тенденција*, такође промовисаним у Свечаној сали Градске скупштине, а што је резултирало посебном заинтересованошћу за овом збирком докумената, и како су штампани медији наводили: „Студијом о Битефу” и „Живом историјом најстаријег фестивала”. У време одржавања ових престижних културних догађања у Београду, Галерија Архива била је отворена и за поставку гостујуће изложбе Градског архива Будимпеште „Неоренесансна архитектура у Будимпешти”, којом је обележена вишегодишња сарадња два престоничка архива, а стална изложбена поставка Архива „Векови Београда /XVI–XX век/” посебно је допуњена и модернизована поводом одржавања манифестације *Дани европске културне баштине* и отворена уз присуство бројних представника медија, као и породица легатора и сарадника Архива, што је резултирало опширним најавама и извештајима са отварања као и сликовитим насловима: „Престоница у лавиринту времена”; „На раскршћу векова”; „Пет бурних векова престонице”.

Промоције четвртог и петог тома из серије издања *Живети у Београду* одржане су у оквиру Свечане

седнице Скупштине града а књига коју је Архив издао поводом 60 година уметничког рада Милорада Мишковића, свечано је промовисана у Народном позоришту. Медијски извештаји са ових догађаја одјекнули су као културна дешавања прве врсте.

Плодоносни рад Архива обележило је и организовање свечаних вечери и академија у част истакнутих појединаца. У сарадњи са Скупштином града Београда Архив је организовао вече посвећено Милораду Мишковићу, доајену домаће и светске балетске сцене, и Дезмонду Гинесу, оснивачу и председнику Ирског џорџијанског друштва за заштиту архитектонског наслеђа и окружења, које је одржано у Свечаној сали Скупштине града, а коме су медији посветили своје ударне термине – Радио-телевизија Србије, Студио Б и Телевизија Политика емитовале су извештаје са овог догађаја у својим вечерњим вестима и јутарњим програмима. У етар су пуштене, и за ову прилику, посебно снимљене емисије, док је агенција Фонет објавила фотографије са догађаја, а *Блиц* се издвојио текстом под називом „Милорад Мишковић поклонио своју архиву”. Уследила је и Свечана академија поводом стогодишњице рођења Коче Поповића, књижевника и дипломате, организована у сарадњи са Удружењем шпанских бораца и пријатеља и Секцијом Прве пролетерске бригаде, а која је, уз присуство његове екселенције, амбасадора Шпаније у Београду, и директора Културног центра Шпаније „Сервантес” у Београду, оставила трага у свим културним рубрикама дневне штампе.

Грађа коју чува и штити Историјски архив Београда одувек је била атрактивна и за прилоге друге врсте – од текућих дешавања до засебних тематских прилога, те гостовања и изјаве директора и стручњака Архива у медијима такође нису били реткост. У оквиру теме усвајања Закона о рехабилитацији учесника рата од 1941. припремани су телевизијски прилози о грађи из фондова Управа града Београда – Специјална полиција и Гестапо („Национални дневник” Телевизије Пинк). У неколико наврата објављивани су текстови који се односе на грађитељски фонд престонице, а настали на основу грађе Историјског архива Београда: на тему грађевина у Београду којих више нема – текст „Једном мери, двапут руши”, и текст о неизведеним објектима у Београду са насловом „Соба великих промашаја” (дневни лист *Новости*), као и текст о вилама међуратног Београда „Лепотице међуратног Београда” (дневни лист *Политика*, рубрика *Београдска хроника*). Фондови и збирке Архива такође су изазивали посебну заинтересованост: „Историја града у 13 километара” (дневни лист *Блиц*), али и текући проблеми са којима се Архив сусреће у свом раду: „Зграда тесна за четрнаест километра грађе” (дневни лист *Политика*).

Као престонички архив и једна од најзначајнијих институција културе, која путем изложбених поставки и издања широј јавности приближава разноврсност архивске грађе коју чува у својим депоима, Историјски архив Београда је одувек изазивао посебно медијско интересовање. Готово сви водећи медији редовно су се одазивали позивима на догађаје у организацији Архива, и емитовали опширне најаве и детаљне извештаје са ових збивања. У периоду од 2006. до 2011. године Архив је у културном животу Београда партиципирао са укупно десет самосталних и пет изложбених поставки које је приредио у сарадњи са сродним институцијама и са седам репрезентативних издања, што је резултирало са преко три стотине медијских прилога, вести, најаве и извештаја о овим догађајима.

Плодоносна културна делатност Архива заокружена је на најлепши начин – доделом највишег признања „Изванредни златни беочуг” које је Историјском архиву Београда, за трајни допринос култури града, доделила Културно-просветна заједница Београда. Награда, коју је у име колектива примио мр Драган Гачић, директор Историјског архива Београда, свечано је уручена 14. априла 2011. године на Великој сцени Народног позоришта.

ИНВЕСТИЦИЈЕ И КАДРОВИ

Још од 2006. године, када је обављена адаптација просторија намењена за Легат Коче Поповића па све до данашњих дана, Историјски архив Београда је имао запажену активност на пољу инвестиција и јавних набавки.

Тако је током 2007. године извршена набавка видео камера са осам прикључака за видео надзор; набавка књиговезачког ножа за посебно фино сечење папира у књиговезници и изведени су радови на адаптацији постојећег бифеа и опреме истог. Такође у складу са Законом о јавним набавкама били су покренути поступци за штампање три публикације који су успешно окончани.

Поред ових набавки у Архиву су извршене набавке преко наруџбенице и то: за поправку пода у књиговезници, лабораторији и у канцеларији шефа техничке заштите, кречење зидова, набавку тракастих завеса и ормана за микрофилмове.

Током 2008. године, спроведен је поступак јавне набавке за штампање шесте књиге *Живети у Београду 1890–1940*. Том приликом закључен је уговор са фирмом „Alta Nova” из Београда о штампању наведене књиге. У 2009. години су, због све сложености финансијске ситуације, само извршени радови на привременој санацији водоводне мреже.

Ступањем на дужност, 23. новембра 2009. године нови директор мр Драган Гачић је интензивирао активности на добијању средстава, завршетку поступка јавне набавке и извођењу радова на реконструкцији хидрантско-водоводне мреже. Радови су завршени током 2010. године, затим је Градском Секретаријату за културу прослеђена информација и захтев који је прихваћен, за одобравање ванредних средстава за набавку нове противпожарне централе, из сопствених средстава набављен је копир апарат, два компјутера, штампач и 13 монитора, као и опрема за депо (колица, мердевине и др.). Извршена је замена сигурносних вентила на 47 радијатора, што је, између осталог, подразумевало и испирање радијатора у циљу побољшања грејања. Та интервенција је урађена на 58 радијатора.

Током 2010. године завршени су радови на санацији водоводне мреже. Изабран је најповољнији понуђач предузеће „Traco Invest doo” Београд који је све радове завршио до краја фебруара месеца. Радове је све време пратио надзор ангажованог предузећа „Idino doo” из Београда. Остали послови који су вршени из сопствених средстава у 2010. години су следећи:

Гаража – окречена, поплочан под, уведено централно грејање, опремљена полицама за смештај документације, стављена су нова улазна врата и репарирани зид гараже од фуговане цигле;
Улазни хол – пресвучене постојеће фотеље, освештена биста Доситеја Обрадовића, направљена полица за издања Архива као и сталак за плакат актуелне изложбе, урађено полирање мермерног пода од 120 m² и набављен један апарат за воду намењен странкама;
Писарница – урађене полице за смештај грађе и постављена три репарирани стола;
Централни хол – урађено полирање 210 m² мермерног пода, окречени стубови и 4 стуба обложена украсним лајснама, репарирани зид од фуговане цигле;
Трафо станица (помоћни депо) – окречена, префарбан бетонски под, постављене полице, постављен специјални контејнер из Градске чистоће за стари папир;
Галерија – окречена, комплетно рестаурирана настрешница изнад улаза у Галерију; дизајниран улазни портал; направљена полица за издања Архива; поново репарирани 4 клупе у парку испред Галерије; постављене две нове бетонске корпе за отпатке и реновирана четири стуба са лексаном и осветљењем;
Канцеларије – окречено 10 канцеларија, постављене плочице са именима запослених испред сваке канцеларије, делимично хобловање и фарбање 25 улазних врата канцеларија, купљено 5 канцеларијских столица, купљено и уграђено 13 клима уређаја.

Уз све наведено, купљена су и два LCD телевизора за потребе мултимедијалних презентација у Галерији, купљен је један копир-скенер-штампач, поправљене одводне цеви за кишницу – Депо, заштићене и префарбане цеви хидрантске мреже, обложен под светларника, лакирана фасада испред главног улаза 60 m², дизајнирана и постављена застава Архива. Од Архива Југославије добијене су полице за смештај грађе које су сређене и постављене у писарници и гаражи. Од Управе за заједничке послове републичких органа је преузето пет великих канцеларијских столова и једна комода који су рестаурирани и смештени у писарницу, читаоницу и хол Архива.

Урађено је раздвајање канализационе мреже између Архива и дела зграде другог корисника, простора укупне површине 250 m², у сопственој режији горе поменутог корисника.

У 2011. години завршени су радови на реконструкцији постојећег система за аутоматску дојаву пожара и са ЈП „Нуклеарни отпади Србије” договорено је одношење старих јављача пожара. Осим тога на објекту, из буџетских средстава у овој години, замењена су врата на гаражи, саниране водоводне цеви након пуцања на паркингу, сервисирани противпожарни апарати и 40 клима уређаја.

Остали послови који су вршени из сопствених средстава у 2011. години су следећи:

- гаража и трафо станица: направљена масивна колица ради лакше манипулације код истовара;
- улазни хол: окречена просторија за гардеробу као и лева и десна страна хола до тоалета, урађен прилаз за инвалиде и набављене заставе;
- други спрат Архива: окречене 4 канцеларије; урађено хобловање и фарбање 7 канцеларијских врата; урађено облагање бетонског стуба украсним лајснама у канцеларији 201; извршено чишћење и лакирање мермерног пода у површини од 110 m²; урађена хидро-заштита комплетне фасаде;
- архивски Депо: замењено 257 флуо-цеви, 120 обичних сијалица, 140 стартера, 8 пригушница као и 2 гребенаста прекидача;
- кров Архива: поправка хидроизолације на спољној плочи извршена на 6 места течном хладном пастом (полиазбитолом).

Такође су набављени: рачунар са оперативним системом, 5 антивирусних лиценци на двогодишњем нивоу, ласерски А4 двострани штампач LEXMARK, ласерски штампач А4 HP, постоље за фотокопир и штампач KONICA-MINOLTA, 4 додатне сигурносне камере и LED телевизор за потребе праћења сигурносних камера ради повећања безбедности објекта. Рачунарска опрема је редовно сервисирана набавком напајања, хард дискова, меморија и осталог у складу са потребама. Набављено је 7 мобилних телефона намењених запосленима на пословима спољне службе и куриру-возачу, са плаћеним импулсима за разговор, који су умрежени ради остваривања бесплатне међусобне комуникације.

Остало: набављене су књиге за Библиотеку, тепих и завесе за три канцеларије, апарат за варење, дуо колица, алуминијумске мердевине, магацинска колица, застава, гарденска прскалица и 4 сушача за руке у тоалетима.

Што се тиче кадровских промена, у периоду од 2006. до 2011. године, карактеристично је константно смањење броја извршилаца који су са значајнијим радним искуством. Због наглог одласка 15 извршилаца у пензију, крајем 2010. године, када је отишао комплетан руководећи кадар (директор и начелници сва четири одељења), на њихова места дошли су млађи кадрови. Такође, били смо принуђени Одлуком Оснивача да смањимо укупан број запослених који се финансирају из буџета са 56 на 55 извршилаца.

По годинама дешавале су се следеће кадровске промене:

Година	Укупан број извршилаца	Број отишлих	Број новозапослених	Стручна спрема отишлих	Стручна спрема новозапослених
2006.	56	2	2	средња стручна спрема – 1 висока стручна спрема – архивиста – 1	средња стручна спрема – 1 висока стручна спрема – архивиста – 1
2007.	55	3	2	КВ радник – 1 средња стручна спрема – 1 висока стручна спрема – архивиста – 1	средња стручна спрема – 2
2008.	56	2	3	средња стручна спрема – 2	средња стручна спрема – 1 виша стручна спрема – 1 висока стручна спрема – архивиста – 1
2009.	56	3	3	средња стручна спрема – 1 висока стручна спрема – правник – 1 др наука – 1	средња стручна спрема – 1 висока стручна спрема – архивиста – 1 мр политичких наука – 1
2010.	50	12	6	КВ радник – 1 средња стручна спрема – 4 виша стручна спрема – 2 висока стручна спрема – 5	средња стручна спрема – 2 висока стручна спрема – 3 висока стручна спрема – мастер – 1
2011.	54	2	6	КВ радник – 1 висока стручна спрема – архивски саветник – 1	средња стручна спрема – 2 висока стручна спрема – 4

ИЗДВАЈАМО...

ОКРУЖНИ НАРОДНИ ОДБОР ОКРУГА БЕОГРАДСКОГ (1944–1947); 1944–1947.

Архивски фонд бр. 28

Фонд Окружног народног одбора Округа београдског примљен је у Историјски архив Београда у два наврата, 1969. и 1972. године, од Архива Србије. Фонд је непотпун, садржи 32 кутије списка и 14 књига. Грађу чине записници, решења, одлуке, извештаји, упутства и расписи, платни спискови, на српскохрватском језику, ћирилицом и латиницом, у рукопису и у виду штампаног текста. Фонд је срећен по принципу провенијенције и аналитички обрађен у информационом систему *Јанус* по ИСАД(г) стандарду.

Грађа Окружног народног одбора представља богат извор података битних за проучавање послератне историје ширег под-ручја Београда.

Фонд обухвата период од формирања Окружног народноослободилачког одбора Округа младењачког 1944. године, до априла 1947, када су укинута окрузи као административно-територијалне јединице.

До ослобођења територије Београдског округа, октобра 1944, Одбор је радио у илегалу. Прво стално седиште Окружног народноослободилачког одбора било је у Младеновцу, а крајем новембра 1944. премештено је у Београд. Марта 1945. Одбор је променио назив у Окружни народни одбор Округа београдског. Према Закону о административној подели од 9. септембра 1945. године Србија је подељена на 17 округа. Округ београдски чинило је девет срезова: Врачарски (Бели Поток), Гроцански (Гроцка), Јасенички (Смедеревска Паланка), Колубарски (Лазаревац), Космајски (Сопот), Младеновачки (Младеновац), Орашки (Велико Орашје), Подунавски (Смедерево) и Посавски (Умка).

Половином 1946. године донет је Закон о народним одборима којим су постављени основни принципи организације, рада и развоја народних одбора. По овом Закону окружни народни одбори били су надлежни „за непосредно старање и надзор над

спровођењем општих задатака државне управе и политике Савезне владе и Владе републике на подручју округа; за старање о правилној употреби, расподели и подизању службеничких кадрова; за остваривање плана, руковођење и општу контролу над индустријом, шумарством, грађевинам, трговином и радним односима, уколико нису у надлежности виших државних органа; за сарадњу и чување државне безбедности; за спровођење и контролу средње наставе; за старање о спровођењу избора и учествовању широких народних маса у државној управи”.

Сходно својим задацима и надлежностима грађа фонда пружа податке о организацији и раду самог одбора, комисије за ратну штету и ратну добит, увођењу матичних и земљишних књига, спровођењу закона, статистичким подацима о становништву, броју општина и народних одбора по срезovima.

Окружни народни одбор Округа београдског деловао је у тешкој економској и политичкој ситуацији. Последице рата биле су свуда видљиве. Индустрија је током рата руинирана, саобраћајнице су биле уништене, а градови опљачкани и разрушени. Приступило се обнови порушених зграда, мостова и путева. Било је потребно сакупити податке о минским пољима, збрињавању ратних инвалида, породица палих бораца, избеглих лица и незбринуте деце као и организовати помоћ пострадалом становништву.

Долазак нове власти означио је радикални раскид са претходним стањем, праћен масовном конфискацијом имовине, успостављањем нових власничких односа у привреди и доношењем нових закона и реформи. Држава је строго надзирала привредну делатност и усмеравала привредни развој. Прописала је принудне мере у области пољопривреде. Уведена је обавеза откупа сељачких производа. Према посебним законима сељаци су морали да продају држави све што произведу. Често су давања држави била већа од могућности земљорадника па су такви хапшени, осуђивани, а имовина им је одузимана.

Један од првих задатака Окружног одбора био је рад на привредној обнови. Нарочито је значајна грађа Привредног одељења које се састојало од Пољопривредног одсека, Одсека индустрије и занатства и Одсека шума и руда. Рад на обнови подразумевао је претходно утврђивање броја становника, домаћинства и газдинства, шумских поседа, бројно стање стоке, рудника, млинова, циглана, бања. Привредна питања решавана су на основу наредби и упутстава који су били у складу са донетим законима. Бројни предмети сведоче о спровођењу аграрне реформе,

откупу вишкова, организацији сетве и вршидбе, прикупљању шумског семена, садњи багремове и липове шуме ради унапређења пчеларства. Занимљив је допис који забрањује лов кечиге на Дунаву због сузбијања барске мушице. Такође, актом Округног одбора стављено је под заштиту приватно имање у Јајинцима на којем је пронађена култура мечје леске и других племенитих врста воћки. О важности шума говори и постојање шумарског одсека при Округном народном одбору. Значајни су подаци о оснивању шумских расадника, о шумским поседима са детаљним подацима о стању и квалитету шуме, штети која им је нанета за време рата и њиховим власницима, а пописани су и конфисковани шумски поседи. Посебну врсту списка представљају тзв. упитни листови за шумске поседе у којима често сазнајемо судбину њихових власника, а они су неретко били ликвидирани као „народни непријатељи” или су навођени разлози њиховог бекства.

Куповина и превоз стоке строго су контролисани. Земљорадници су морали да пишу молбе ради куповине домаћих животиња, а Одбор им је издавао потврду да је та куповина искључиво за потребе домаћинства.

Фонд пружа податке на који начин се вршио разрез и откуп вишкова производа, рад откупних станица и кажњавање због неиспоручених производа. Тако су за дело привредне саботаже осуђена лица која на време нису предала јамску грађу руднику „Шопић”, па су кажњена конфискацијом шуме. Органи Одбора водили су борбу и против шпекуланата. Свако ко би купио већу количину робе, сматрао би се шпекулантом, а роба му је одузимана.

Извештаје о ценама срески народни одбори морали су слати сваких петнаест дана, а њихову контролу вршила је посебна служба. Произвођачи су били обавезни тражити од Одбора дозволу за висину малопродајне цене за сваки свој производ. Постоје бројни дописи о утврђивању цена најразличитијих производа као што су: живина, јаја, поврће, густо кувани парадајз, зечја кожа, 556 пари чакшира преузетих од абацијске задруге у Лазаревцу, „старо однеговано вино”, текстил.

Велики проблем нових власти био је поставити нове службенике и оспособити кадар. Уједно било је потребно испитати њихово политичко држање током рата. То је био задатак Персоналног одељења

Упитни лист за шумски посед, 1945.

ДРЖАВНА УПРАВА НАРОДНИХ ДОБАРА
БЕОГРАД

Образац ДУИД 5
Образац ДУИДС 5

Напомена: Овај упитни лист треба попуњавати на све шумске поседе који потпадају под Државну управу народних добара, односно Земалску управу народних добара.

Датум пописа
2 октобра 1945 год.
(дан, месец, година)

Федерална јединица Србија
Округ Срем-Српски
Сред младегачки
Место Младогачи

Упитни лист
Шумски посед — власнички односи пре, за време и после окупације

1. Власник: (презиве и име, односно назив) БОЖИЋА ПЕЉАКОВИЋ МИХАИЛО

2. Занимање власника земљорадник

3. Седиште власника (односно управе): Федерална јединица Србија
сред младогачки место Младогачи

4. Шумски посед се налази у федералној јединици Србија
округ Срем-Српски сред младогачки
место Младогачи кат. општина Србија

5. Број земљишно-књижног улога 488

6. Кат. четири бројеви 488

7. Величина шумског посед и вредност на дан 31 XII 1940 године
5,00 ари — 3,000 динара

8. Држављанство власника Југословен народност Србин

9. Ако се ради о странцу негов државне за време окупације није странак
према окупатору
према народно ослободилачкој војсци

10. Од кога је власник: (време од кога је власник и порекло власништва тј. на који начин је постао власник шуме) од оца — Младогачи

11. Да ли шумским поседом ужива власник или га је напустио и на којих разлога: стран држављанин, држављанин непријатељске државе, народни непријатељ, напуштен посед услед деноуације, деколонизације итд. породица Божича народни непријатељ

ави: (Одговарајућу рубрику попуњити)
а) у државну својину
б) под експропријацијом
в) под привремену државну управу (делегацију)

алог делегација — под привремену државну управу

здовање посед (интензивно, екстензивно) интензивно

риходи при нормалном газдовању нормално м² Дин.

исходи Дин.

на неуруђена

ена или неуруђена неуруђена

та (код разних врста навести приближно у процентима све врсте на пример: 20% јасена, 75% хрста итд.) 20% хрста, 20% брест и 20% јасена

рава (ко је вршио) име, презиме стручњака, седиште ако је државни службеник и уа
е, награда: наш

ије

сник још каквог посед, каквог наш земљораднички посед

е шумски посед сматрати системним делом полупривредног газдства истог власника

ши посед чини целину са суседним шумским поседима и коју површину заузима тај
единица са осталима око њега наш

проверено:
Потписе даје:
Државна управа народних добара
Одговор: Божича

који садржи велики број картона службеника са подацима о образовању, политичком држању, примању или отпуштању из службе.

Законом о национализацији из 1946. држава је постала власник већине рудника, банака, индустријских и трговачких предузећа. Одузела је имовину од, како се у списима наводи, „сарадника окупатора”, „народних непријатеља” и „ратних профитера”. Имовина страних држављана и несталих јеврејских породица стављена је под принудну управу власти ФНРЈ.

О томе сведочи одељење Управе народних добара чија грађа чини највећи део фонда. Данас, она је драгоцен извор не само о конфискованим и секвестираним имањима већ и о судбини њених власника. Сачуван је велики број предмета о имовини ликвидираних, одбеглих, осуђених лица, у највећем броју земљорадника, али и власника индустријских предузећа, циглана, рудника, млинова и других имућнијих грађана. Ови подаци били су од великог значаја за Државну комисију за тајне гробнице убијених после 12. септембра 1944. која истражује у Архиву. У одељењу Управе народних добара чувају се подаци о имовини познатих личности и бројних предузећа. Милану Јовановићу Стојимировићу, предратном новинару и дипломату, конфискована је имовина коју је поседовао у родном Смедереву. На удару Закона о национализацији нашли су се и браћа Димитрије и Јаков Љотић, имање Божидача Пурића у селу Барошевац, имовина Игњата Бајлонија у Младеновцу. Сачувани су списи о одузимању рудника „Колубара”, „Сартида”, концерна „Бата” и др. Посебна комисија бавила се конфискацијом имовине немачког Рајха, под чију надлежност је спадала имовина немачке полувојне грађевинско-техничке организације „ТОТ” у Кијеву.

Међу документима насталих радом Управе народних добара налазе се и спискови јеврејске имовине на територији Округа. Ова имовина најчешће је стављана под секвестар, јер судбина њених власника још увек није била позната. Тако је имовина коју је Геца Кон, познати београдски књижевник, поседовао у Јајинцима, стављена под Земаљску управу народних добара Србије. Скупоцени накит нађен у напуштеној вили Алфреда и Марте Маце у Кијеву, детаљно је описан, а имовина је секвестрирана. Под принудну државну управу стављено је и индустријско предузеће „Посавина а.д.”, власништво Рубенса Пиканса.

Тековине рата брижљиво су неговане. Грађа сведочи о бројним акцијама подизања споменика погинулим борцима Црвене армије и партизанских одреда. Школски програми за основне школе већ

1945. године прилагођени су неговању традиције народноослободилачке борбе. Просветно одељење чува школске програме за основне школе са наведеним песмама о борби, Титу и Стаљину које деца треба да науче. У извештају о раду школа у Срезу грочанском наведено је да се у настави правилно говори о народноослободилачкој борби али да се чине и пропусти тиме што се не истичу довољно ликови Ј. Б. Тита, Александра Леке Ранковића, Пека Дапчевића и других, већ уметнички радови као што је Кунова слика *Партизан*. Бројни су подаци о раду и служби учитеља и наставника. У извештајима о наставном раду бележени су подаци о стручној спреми, раду на часу, праћењу стручне литературе, али и односу према новој власти и њеним институцијама. Тако је у Извештају о раду наставнице основне школе у Младеновцу истакнута њена солидна стручна спрема, озбиљност и доследност и „правила методски поступак”. Наглашен је њен рад као економа у школској кујни, са пионирима и у АФЖ-у. С друге стране, приликом обиласка школе у Барошевцу примећено је да један од наставника, још увек, није „раскрстио” са прошлошћу, упркос тежњама да прикаже супротно.

Законом о административно-територијалној подели Народне Републике Србије, од априла 1947, укинута су окрузи као административно-територијалне јединице, па је и Окружни народни одбор Округа београдског престао са радом.

Срећен и обраћен, фонд Окружног народног одбора Округа београдског доступан је свим истраживачима послератне историје Београда и Србије. Он представља незаобилазан историјски извор за проучавање свих аспеката друштвено-политичког живота социјалистичке државе у настајању.

Јелена Јовановић
Тијана Ковчић

БИТЕФ - ИСТРАЖИВАЊА

Историјски архив Београда сукцесивно преузима архивску грађу Београдског интернационалног театарског фестивала (БИТЕФ). Сређивање и обрада овог фонда од 2004. године до данас представља посебан допринос за изучавање извора релевантних за историју позоришне уметности XX века, културе али и друштва уопште.

Године 1967. Камерна сцена позоришта Атељеа 212 је у времену од 8. до 30. септембра организовала у Београду интернационални фестивал под називом *Београдски интернационални театарски фестивал – БИТЕФ*.

Циљ фестивала био је и остао да конфронтира остварења позоришта у свету, и да, поред приказивања представа, окупља позоришне ствараоце и теоретичаре.

БИТЕФ траје већ четрдесет и шест година.

Оснивачи фестивала Мира Траиловић и Јован Ђирилов годинама су пратили збивања са светске

позоришне сцене, чије су репертоаре испуњавала авангардна истраживања. На БИТЕФ-у су представљене револуционарне шездесете и седамдесете, осамдесете, које су донеле експерименталне форме и значајна класична достигнућа, и деведесете, које су, упркос политичко – економској кризи и ембаргу, промовисале нове позоришне тенденције и ултимативне театарске вредности.

Ова манифестација је знатно допринела богаћењу културног живота града и упознавање наше позоришне публике са токовима позоришне уметности у свету.

Грађа БИТЕФ-а је представљена монографијом *БИТЕФ 40 година нових позоришних тенденција* и изложбом у Архиву 2007. године.

Историјски архив Београда успешно сарађује свих ових година са БИТЕФ-ом, Битеф театром, Музејом позоришне уметности Србије.

Архивска грађа фонда БИТЕФ-а коришћена је од стране многобројних истраживача из земље и иностранства, за писање научних радова, публикација, изложби. Поменућемо само неке.

Грађа пољских представа на БИТЕФ-у коришћена је на међународном симпозијуму посвећеном пољско-српским везама.

За Марлену Цимну, директорку Музеја "Владимир Висоцки" у Кошалину (Пољска), вршено је

Сцена из представе Дон Жуан, Анатолија Ефроса, VIII БИТЕФ, 1974.

истраживање у вези са гостовањем Владимира Висоцког, истакнутог руског песника, певача, композитора и глумца, са *Театром на Таганке* на Х БИТЕФ-у 1976. године, представама *Хамлет* и *Десет дана који су потресли свет*.

За Музеј позоришне уметности Србије истражене су и обрађене фотографије и плакати коришћени приликом организовања њихових изложби „БИТЕФ на плакату 1967- 2010” и „Сви екстреми БИТЕФ-а”. Обе изложбе биле су постављене у Музеју позоришне уметности.

За изложбу Библиотеке града Београда „Толстој и Достојевски у српској култури” истраживане су све представе које су рађене преме делима ових класика. Ова изложба постављена је у оквиру *Дана српске културе* у Русији.

За наступе индијског позоришта Theatre Academy, Рупе рађено је истраживање кроз аудио-визуелни материјал на захтев индијског драматурга Сатиша Алекара.

Обимна истраживања за рад Ирене Шентевске, чланице УЛУПУДС-а, под називом *Историјат фестивала БИТЕФ* рађен је кроз бројне представе БИТЕФ-а.

За Катарину Афанасијеву и Нону Скегину, из Комисије стваралачког наслеђа редитеља Анатолија Ефроса, сакупљани су библиографски подаци свих приказа из штампе представе *Дон Жуан*, одигране на Х БИТЕФ-у 1974. и представа *Вишњик* и *На дну* одигране 1985. године на XIX БИТЕФ-у.

Наталији Вагаповој, познатој руској театролошкињи, прикупљени су библиографски подаци свих приказа из штампе представе *Кристофор Колумбо*, Љубише Ристића, одигране на XXVII БИТЕФ-у 1993. године.

За Француски културни центар истраживања за изложбу *Французи на БИТЕФ-у* рађена су кроз све представе француских трупa и позоришта.

Посебно значајно архивско истраживање рађено је за представу *Дон Жуан*, у режији Анатолија Ефроса. Ово истраживање коришћено је за књигу Н. М. Вагапове *Международные театральные сезоны в Белграде: БИТЕФ 1967– 2007*. Представа је изведена на VIII БИТЕФ-у 1974. године. Анатолиј Ефрос, истакнути руски редитељ, донео је битефовској публици нова и свежа тумачења драмских дела. Публика га је наградила, гласајући за најбољу представу, а и жири је представи доделио главну награду.

Анатолиј Ефрос је дипломирао режију на Државном институту за позоришну уметност А. В. Луначарски 1951. године. Свој стваралачки рад почео је педесетих година XX века. Већ се афирмисао својим првим режијама драма Виктора Розова, и то како међу гледаоцима тако и међу професионалцима. Представе Анатолија Ефроса карактерише јасноћа и прецизност облика, одређеност жанра, могућност која се пружа глумцима да развију своје индивидуалне особине, као и слободу интерпретације.

Представа је доживела велико одушевљење публике а о њој је писано у бројним југословенским листовима.

У *Ослобођењу* Сеад Фетахагић, сарајевски позоришни критичар, под насловом „Величанствени Дон Жуан” каже: „Московски Театар на Малој Бронј на овогодишњем БИТЕФ-у приказао је двије представе. Једна од њих је тако чудесна, тако дивна, огромно снажна, да напосто о другој не могу да мислим. Тај *Дон Жуан* редитеља Анатолија Ефроса јесте тријумф позоришта! ... Па иако смо свјесни да је овај *Дон Жуан* безосећајан егоиста, ми смо прије на његовој страни јер је истинит и тужан. Но, ма како се тумачила ова Ефросова представа, она све више нагони на размишљања, у нама почиње свој нови живот...”

Загребачки позоришни критичар Далибор Фортић у тексту, под насловом „Од чега је умро Дон Жуан”, *Вјесник*, 27. новембра 1974. године, каже:

„...Тако завршава представа *Дон Жуана* у режији Анатолија Ефроса, којом је на БИТЕФ-у московски Драмски театар на Малој Бронј изазвао једнодушно одушевљење публике... Читава представа одвија се у стаји која је метафора једног орвеловски онечовјеченог свијета. У њега нема никаква улаза, нити излаза: лица улазе и излазе са сцене као да неком метафизичком чаролијом пролазе кроз дрвене зидове, или су можда непрестано ту, негдје са стране, нијемо пратећи шта се збива. Шума рефлектора на стропу и два пиштољ – рефлектора са стране одјевена у сукњице, мрачни су телекрани што помно прате све што се догађа. У забатни зид укомпонирана је шарена розета – можда је иза тога зида нека црква, у коју, премда је спојена са стајом, нитко нема приступа...”

Исидора Стојановић

ДИГИТАЛИЗАЦИЈА АЛБУМА ФОТОГРАФИЈА ДОБРИЛЕ ГЛАВИНИЋ КНЕЗ МИЛОЈКОВИЋ

Архивска грађа породичног фонда Главинић обухвата период од 1838. до 1987. године и, као таква, даје обиље материјала, информација, извора о културном и јавном животу наше земље и престонице, гледано из угла грађанске породице чији су чланови активно учествовали у њему. Виђенији чланови ове породице су: Ђура Савић Главинић, родоначелник београдских Главинића; Димитрије Главинић, председник шабачке општине, народни посланик; Константин Коста Главинић (1858–1939), грађевински инжењер, професор Велике школе, председник београдске општине, министар при-

вреде и његов син архитекта Милан Главинић који је био ожењен Добрилом Главинић Кнез Милојковић. Ово је највећи породични фонд Архива чија је грађа везана са све чланове породице Главинић.

Добрила Главинић Кнез Милојковић (1900–1987), новинар, уредник и власник више листова, била је активна чланица управа многих женских друштава и удружења, и организатор хуманитарних акција. Добитница је Ордена Светог Саве IV реда и почасне дипломе Удружења официра Корпуса Руске Царске Војске и Морнарице у Краљевини Југославији. Милан и Добрила Главинић су грађу сачували и предали Историјском архиву Београда у периоду од 1969. до 1978. године. Грађа се састоји од: личних и имовинско-правних докумената; докумената делатности; преписке; архивске грађе других лица о творцу; илустративног материјала; архивске грађе сродника творца.

Грађа је разврстана на чланове породице и илустративни материјал. Фонд је обрадила архивски саветник Олга Латинчић у ИСАД(г) стандарду у оквиру информационог система Историјског

Одбор госпођица српских сестара са председницом Добрилом Главинић Кнез Милојковић у Београду приликом доласка министра спољних послова Француске Луја Бартуа, 1934.

Школа Маге Магазиновић на фестивалу у Ници, 1938.

архива Београда – Јанус. Албум фотографија обрађен је на нивоу предмета у оквиру подфонда Добрила Главинић Кнез Милојковић и групе Документа делатности Добриле Главинић Кнез Милојковић. У складу са водећом стратегијом Архива да се дигитализује и тиме заштити најважнија архивска грађа након архивистичке обраде приступило се дигитализацији Албума фотографија с перспективом да се у догледно време дигитализује и заштити цео фонд.

На нивоу документа Албум има 554 аналитичке обраде. Фотографије су скениране у одговарајућој резолуцији, по важећим стандардима и извршено је спајање дигиталне копије са аналитичком обрадом која је тиме добила и свој визуелни облик. На овај начин обрађена и заштићена грађа постаје доступна сваком истраживачу и олакшава његову потрагу, а интеграцијом са интернет презентацијом Архива постаје доступна и у online режиму.

Албум чине фотографије многих јавних личности, догађаја, грађевина везаних за културни и јавни живот Београда и Србије, затим фотографије чланица женских друштава и њихових делатности

и представља изузетно вредан историјски извор. Својим тежњама да грађу обради применом нових информационих технологија Историјски архив Београда доприноси доступности и промоцији архивске грађе и архива као државних и културних институција.

Јелена Митровић Коцев

Приказ књиге

ЛОГОР БАЊИЦА – ЛОГОРАШИ: КЊИГЕ ЗАТОЧЕНИКА КОНЦЕНТРАЦИОНОГ ЛОГОРА БЕОГРАД – БАЊИЦА (1941–1944)

У издању Историјског архива Београда изашла је 2009. године књига грађе под називом *Логор Бањица- логораши: књиге заточеника концентрационог логора Београд – Бањица (1941–1944)*. Ова публикација је до сада добила велике похвале од стручне и шире јавности, што је свакако довољан подстицај за будуће напоре Архива у објављивању извора, који су полазна основа и темељ на којем се заснивају сви истраживачки резултати, и једино су они најпоузданији за реконструкцију прошлости. Управо је то и разлог објављивања тзв. „бањичких књига”, како би се сазнала и саопштила истина о једном сегменту трагичне историје из Другог светског рата у Србији.

Иако сам наслов говори о садржају публикације, значај објављене грађе за историју Србије захтева подробније објашњење. Окосницу публикације чине осам оригиналних књига, тзв. „бањичке књиге” које су настале у периоду нацистичке окупације од 1941. до 1944. године. То су књиге личних података притвореника концентрационог логора Бањица које је Историјски архив Београда преузео 1968. године у оквиру фонда Управа града Београда – Одељење специјалне полиције. У записнику о преузимању наводи се да је преузето осам књига. У осам књига притвореника налазе се подаци за 23.244 логораша. Књиге је водила логорска администрација као своју евиденцију. Постојало је укупно девет књига. Седма књига је изгубљена, а девета, која није у целости сачувана, спојена је са осмом. У њих су се уносили сви познати подаци о заточеницима.

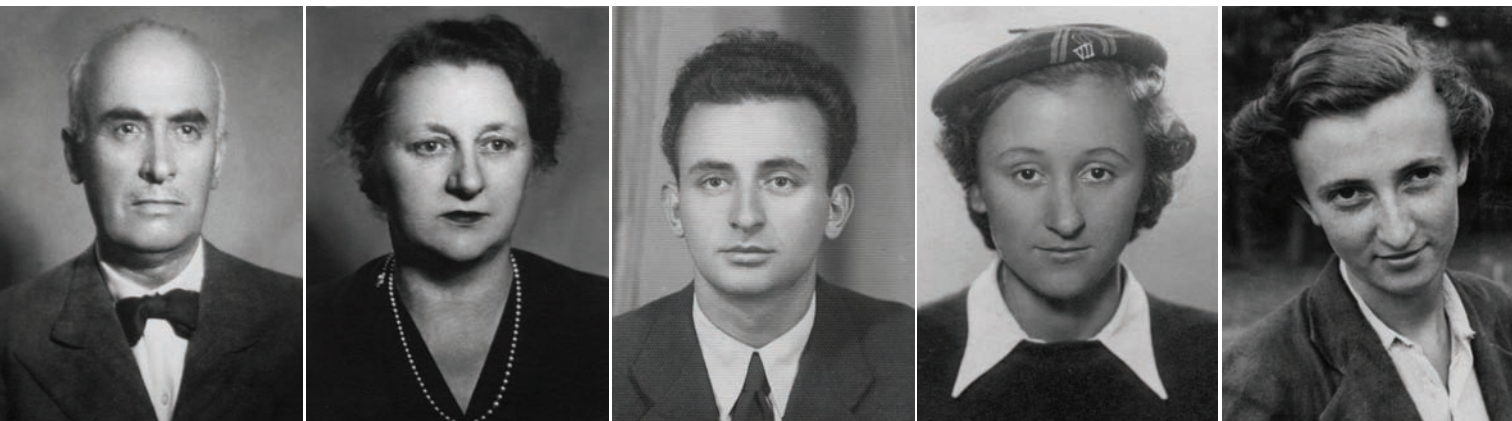
Књиге о којима је реч од непроцењивог су значаја, оне су најважнији и најсигурнији извор за утврђивање броја и структуре заточеника концентрационог логора Београд – Бањица 1941–1944. године. Као видљиви трагови и белези остали иза постојања једне безумне политике, књиге су сведочанство и о нацистичком окупационом систему Хитлерове „Нове Европе” у ком су оснивани логори од Норвешке до Грчке, па тако и у Београду.

Логор Бањица постао је синоним за репресију над цивилним становништвом, припадницима расних, етничких и религијских група, политичким и идеолошким противницима.

У осам бањичких књига је евидентирано 23.244 логораша, а њих 4.286 изгубило је живот. Претпоставља се да је у периоду 1941–1944. у логору било око 30.000 људи.

Непрегледни спискови, море бројева... а иза броја презиме и име, датум и место рођења, занимање, име родитеља, брачни статус, имена деце и њихов број, место живљења, народност, вероисповест, кажњен, хапшен једном или више пута, пуштен, стрељан, одведен на рад... И одједном имена поново добијају свој идентитет, који сакривен под одређеним бројем открива прошлост и садашњост људи који су се судбински нашли заједно у злочиначком логору. Свакодневно тамновање иза зидина логора праћено је страдањима, физичким мучењем, глађу, стрељањима, болестима а трајало је данима, месецима и годинама. Иза бодљикаве жице налазили су се углавном: обични анонимни људи; жене; деца свих старосних доби; разнолик свет различитих занимања и националности. Из бледих спискова сазнајемо и да су у логор довођени, појединачно, у групама, возилима и у колонама из свих крајева Србије, а касније и Балкана. Сви ти подаци уоквирују „бивши живот” заточеника, а, упоредо с тим, забележени су и важни подаци о животу који „почиње” доласком у логор – датум пријема, стрељан, обешен у логору, одведен на саслушање, упућен у други логор, враћен, пуштен на слободу... Тако је у неколико редова, на брзину и алкаво исписаних иза броја, забележена прошлост, садашњост и, уколико је уопште било, будућност.

Осам бањичких књига, у овом издању, објављено је у два тома – пет књига у првом и три у другом тому. Пре ових персоналних књига заточеника налазе се и три уводне студије. Прве две изванредне студије, *Реч уз књиге имена заточеника логора Бањица и Статистика „Бањичких књига”* – Скица за групни портрет заточеника логора Бањица, написали су познати професори Филозофског факултета Милан Ристовић и Љубодраг Димић. Прва студија даје преглед развоја логора нацистичке Немачке, дели их по врсти, затим даје целокупан систем окупационе власти у Србији, оснивање и делатност логора, а највећа пажња поклоњена је управо логору Бањица; говори се о заточеницима и њиховом броју, о промени категоризације затвореника; о броју Јевреја који су прошли кроз логор; о затвореницима – погубљењима, одвођењу на рад, стрељању, о њиховим бекствима.

Породица Трајковић – сви страдали у логору Бањица маја месеца 1942. године (Светолик, апотекар; Милена, домаћица; Мирослав, магистар фармације; Вера, студент историје уметности; Слобода, студент филозофије, вереница Иво Ле Рибара, секретара ЦК СКОЈ-а)

Друга студија доноси статистичке податке, па сазнајемо о разлици у броју уписаних, и броју стварних заточеника, пошто су неки редни бројеви испуштени, неки поновљени, неки затвореници су у логор долазили два, па и три пута, а неки нису ни уписани у књиге. Могу се такође видети статистички подаци који говоре о различитим заступљеностима националних и полних структура заточеника, о њиховом брачном стању, занимањима, као и о томе, ко их је доводио у логор, у коликом проценту и када, али исто тако и ко их је одводио, колико их је страдало, или одведено из логора. Дат је и преглед понашања окупатора према српској интелигенцији, као и њихово довођење у логор. У целој студији провејава прича о затвореницима као групном портрету – спојени невидљивим спонама историје на једном месту они истовремено постоје и као група и као појединци, док су у животу постојали прво појединци, а онда група.

Трећа студија, под називом *Концентрациони логор Београд – Бањица у окупираном Београду – архивска грађа* је у ствари *Реч приређивача* који су написале Евица Мицковић и Милена Радојчић, архивски саветници. Треба истаћи да приређивачи грађе Е. Мицковић и М. Радојчић у истраживачком послу имају велико искуство. Обрада и издавање изворне грађе сложен је, тежак и веома одговоран и дугорочан истраживачки подухват. Сваки истраживачки рад захтева добро читање, разрешење скраћеница, евентуалних празнина и оштећења, затим исцрпне коментаре и анализе уколико су потребне. Овде је дато објашњење о логорским књигама, настанку, њиховом вођењу; на који начин су уписивани подаци у њих; како се до сада поступало са њима као и о припреми за њихово објављивање.

Приређивачи су више него добро обавили посао, а њихов посао био је да пружи податке и тамо где нису били забележени, истражујући их у другим документима, да траже нове податке, или нова тумачења, и зато је труд и резултат приређивача још већи и значајнији.

Књига је обogaћена именским и географским регистром као и разрешењима скраћеница коришћених у списковима, а ту је и списак ретких занимања заточеника са објашњењима.

Када се погледа величина спискова то је био заиста замашан рад. При томе треба имати на уму да се ради о веома деликатној теми, која још у потпуности није обрађена... Дакле требало је изборити се са овом темом и оволиком количином спискова, направити базу из које су се могли извући сви потребни подаци...

На реализацији овог пројекта, поред поменутих приређивача, учествовала је велика група стручних сарадника Архива чија су имена поменута у импресуму публикације.

Јованка Веселиновић

Историјски архив Београда
Палмира Тољатија 1
11 070 Нови Београд

центра +381 11 2606 336
директор +381 11 3015 150
факс +381 11 3190 410
www.arhiv-beograda.org
arhivbeograda@sezampro.rs

www.arhiv-beograda.org